

Nr 188.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen; given Stockholms slott den 24 februari 1927.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Johan C. W. Thyren.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Härigenom förordnas, att 55, 58, 59, 60, 61, 65, 69, 70, 76, 78, 79, 81 och 87 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola, 59, 60, 61, 65, 69, 70, 76, 79 och 87 §§ — 59, 79 och 87 §§ i deras lydelse enligt lagen den 6 juni 1924 (nr 173) samt 69 § i dess lydelse enligt lagen den 17 juni 1921 (nr 316) — i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

55 §.

När val till andra kammaren skall äga rum, låte Konungens befallningshavande därom i god tid förut utgå kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar.

I kungörelsen skall upptagas:

- 1) antalet av dem, som skola väljas inom valkretsen;
- 2) dag och tid för valet;
- 3) valstället för varje valdistrikt; samt
- 4) tid och ställe för rösternas sammanräknande inför Konungens befallningshavande; skolande sammanräkningen utsättas att äga rum så snart ske kan.

Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 70 § åligger valförrättare att ofördröjligen till Konungens befallningshavande insända det eller de förseglade omslag, vari valsedlar och i vissa fall valkuvert inlagts, ävensom valprotokoll och röstlängd.

58 §.

Valet skall börja klockan nio förmiddagen och fortgå till klockan tre eftermiddagen samt därefter fortsättas å landet från klockan fem till klockan åtta och i stad från klockan fem till klockan nio eftermiddagen.

Där å någon ort andra tider för valets förrättande finnas mera lämpliga, äge Konungens befallningshavande att därom på framställning av valförrättaren förordna, med iakttagande att tillträde till valet skall finnas minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt å landet minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen och i stad minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen.

59 §.

Vid — — — — — kännetecken.

Å valsedel skall ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning). Ovanför partibeteckningen må förekomma en kartellbeteckning (beteckning i ord för två eller flera vid valet samverkande partier) och mellan partibeteckningen och namnen en fraktionsbeteckning (beteckning i ord för viss grupp av valmän eller viss meningsriktning inom partiet).

Namnen — — — — — avser.

Valsedel — — — — — åsyftas.

60 §.

Vid förrättningen skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas väljarna för det ändamål, varom i 61 § förmåles. Ej må vid valet andra kuvert brukas.

Omedelbart — — — — — tom.

61 §.

Envar — — — — — valkuvert.

I vallokalen — — — — — iakttagas.

Efter det väljaren vid någon av omförmälda särskilda platser inlagt sin valsedel i kuvertet och tillslutit detsamma, överlämnar han utan dröjsmål personligen kuvertet till ordföranden. Sedan denne förvissat sig om, att den, som vill rösta, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och tillsett, att kuvertet är på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Valkuvert, som är å utsidan märkt med något kännetecken, varde ej mottaget.

65 §.

Äkta — — — — — fall varde det ej mottaget.

Sedan ordföranden därefter tillsett, att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen, nedlägges detsamma i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn göres anteckning, att rösträtten utövats.

Är — — — — — ändamålsbeteckningen, varde det ej mottaget.

69 §.

När — — — — — avslutad.

Omedelbart — — — — — valet.

Sedan de i andra stycket föreskrivna åtgärder vidtagits, skola valsedlarna uttagas ur valkuverten samt för en förberedande sammanräkning av rösterna ordnas efter de å valsedlarna förekommande väljarbeteckningarna (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning).

Finnas i ett valkuvert två eller flera valsedlar eller jämte valsedel papper eller annat, skall valkuvertets innehåll åter inläggas i kuvertet, varefter detta inlägges i ett nytt kuvert, som tillslutes och lägges åsido. Dylikt kuvert skall av valförrättaren förses med anteckning, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum. Anteckning, som nu sagts, må jämväl ske medelst intryckande av en stämpel. Är eljest anledning antaga att valsedel är ogill, skall jämväl förfaras på sätt nyss sagts. Valsedel, vilken inlagts i kuvert, som sålunda lagts åsido, må ej medtagas vid sammanräkningen. De valsedlar, som medtagits vid sammanräkningen, inläggas härefter i ett eller flera hållfasta omslag, varvid iakttages, att valsedlar tillhörande skilda väljarbeteckningar icke må läggas i samma omslag. Å omslaget skall antecknas valsedlarnas väljarbeteckning ävensom antalet valsedlar och valdistriktet. De valkuvert, som ansetts innehålla ogiltiga valsedlar, skola jämväl inläggas i särskilt omslag, varå antecknas antalet dylika valkuvert ävensom valdistriktet. Övriga valkuvert skola genom valförrättarens försorg förstöras. Ett eller flera dylika omslag skola inläggas i gemensamt ytteromslag, vilket skall omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola därefter i protokollet avtryckas.

Sedan sammanräkningen verkstälts, skall i protokollet angivas:

- 1) det antal röster, som vid sammanräkningen tillfallit varje väljarbeteckning;
- 2) antalet valkuvert, innehållande valsedlar, vilka ansetts ogiltiga; samt
- 3) antalet förseglade ytteromslag, vari valsedlar eller valkuvert inlagts.

Kan sammanräkningen icke bringas till slut å den dag valet ägt rum, eller varder eljest nödigt att sammanräkningen uppskjuta eller avbryta, skola alla valsedlar och valkuvert inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrättningen ej ånyo företagas, innan valförrättaren inför öppna dörrar förvissat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

70 §.

Sedan — — — — sammanräknande.

Valförrättaren insände därefter ofördröjligen till Konungens befallningshavande dels det eller de förseglade omslag, som i 69 § avses, dels ock valprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

76 §.

Det åligger Konungens befallningshavande att i god tid före röstsammanräknandet tillse, att valprotokoll, röstlängd och omslag, som i 69 § avses, inkommit från alla valdistrikt samt, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra vad som felas. Konungens befallningshavande verkställe även förberedande granskning av nämnda handlingar. Befinnas dessa därvid icke vara i behörigt skick, införskaffe Konungens befallningshavande, där så prövas nödigt, på lämpligt sätt erforderliga upplysningar rörande anledningen härtill.

Då — — — — lås.

78 §.

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten upplästs, de innerkuvert, som nedlagts i en urna, uttagits ur denna, samt valsedlarna uttagits ur dessa kuvert och ur de från valförrättarna insända valkuverten samt jämte de från valförrättarna insända valsedlarna granskats, pröve Konungens befallningshavande valsedlarnas giltighet och meddele de beslut, vartill valsedlarna och protokollen, med hänsyn jämväl till enligt 76 § inhämtade upplysningar, må giva anledning.

79 §.

Ogill — — — — — med avsikt där anbragt;
 vilken saknar partibeteckning;
 vilken upptager parti-, kartell- eller fraktionsbeteckning å annat ställe än ovanför namnen;
 vilken upptager flera än tre beteckningar ovanför namnen;
 vilken icke upptager något giltigt namn.

Finnas i ett valkuvert två likalydande valsedlar, skall allenast en sedel räknas. Finnas i annat fall än nu sagts i ett valkuvert två valsedlar, eller finnas i ett valkuvert flera än två valsedlar, vare de alla ogilla.

81 §.

1. För rösternas sammanräknande ordnas valsedlarna efter väljarbeteckning, varom i 59 § andra stycket sägs, sålunda, att valsedlar med samma första beteckning sammanföras i särskilda grupper (A-grupper).

Förekomma inom A-grupp valsedlar med en andra beteckning, ordnas A-gruppens sedlar efter sådan beteckning (B-grupper). Till A-gruppen hörande sedlar med endast en beteckning anses tillhöra en särskild B-grupp.

Förekomma inom B-grupp valsedlar med en tredje beteckning, ordnas B-gruppens sedlar efter sådan beteckning (C-grupper). Till B-gruppen hörande sedlar med endast två beteckningar anses tillhöra en särskild C-grupp.

2. a) För varje C-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å gruppens valsedlar.

Vid varje sammanräkning gäller valsedel allenast för ett namn.

b) Vid första sammanräkningen gäller valsedel för det namn, som står först å sedeln.

C-gruppens valsedlar ordnas i namngrupper så, att sedlar med samma första namn bilda en namngrupp.

Valsedlarna inom varje namngrupp räknas, och deras antal utgör namngruppens rösttal. Samma tal är också jämförelsetal för det namn, som står först på namngruppens valsedlar.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller första platsen i ordningen.

c) Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel för det namn, vilket, bortsett från namn, som redan erhållit plats i ordningen, står främst å sedeln.

Den eller de namngrupper, vilkas valsedlar vid närmast föregående sammanräkning gällde för det namn, som erhöi plats i ordningen, upplösas, och näm-

da valsedlar ordnas i nya namngrupper så, att sedlar, som vid den pågående sammanräkningen gälla för ett och samma namn, bilda en namngrupp; däremot bibehållas övriga befintliga namngrupper oförändrade.

Valsedlarna inom varje nybildad namngrupp räknas, och deras antal utgör namngruppens rösttal.

För de namn, för vilka finnas gällande valsedlar, beräknas rösttal och jämförelsetal.

Rösttalet för ett namn är lika med rösttalet för den namngrupp eller sammanlagda rösttalet för de namngrupper, vilkas valsedlar gälla för namnet.

Jämförelsetalet för ett namn är lika med dess rösttal, där icke namngrupp av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats. Har så skett, erhålles namnets jämförelsetal genom att dela dess rösttal med det tal, som motsvarar den del namngruppen tagit i besättandet av plats eller platser, som utdelats (namngruppens platstal), ökat med 1, eller, om flera namngrupper av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats, med dessa namngrupper sammanlagda platstal, ökat med 1. Platstalet för en namngrupp beräknas sålunda, att namngruppens rösttal delas med största jämförelsetalet vid sammanräkningen närmast före namngruppens bildande.

Det namn, vars jämförelsetal är störst erhåller plats i ordningen.

d) Bråktal, som uppkommer vid delning, beräknas i decimaler, två till antalet. Höjning av den sista decimalsiffran må ej äga rum.

3. För varje B-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å gruppens valsedlar. Därvid anses namnen å varje C-grupps valsedlar förekomma i den jämlikt 2 mom. bestämda ordning och tillämpas i övrigt de i nämnda mom. angivna grunder.

4. För varje A-grupp bestämmes i erforderlig utsträckning genom särskilda sammanräkningar ordning mellan namnen å gruppens valsedlar. Därvid anses namnen å varje B-grupps valsedlar förekomma i den jämlikt 3 mom. bestämda ordning och tillämpas i övrigt de i nämnda mom. angivna grunder.

5. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika A-grupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den A-grupp, vilken för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit en A-grupp tilldelad, besättes genast så, att A-gruppens första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom A-gruppen, A-gruppens andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, A-gruppens tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra A-grupper.

Jämförelsetalet är lika med A-gruppens rösttal, så länge A-gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att A-gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av A-gruppen tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två A-grupper, skall dock, vid beräkning av det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från

tre A-grupper, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har en A-grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet namn å A-gruppens valsedlar, varde den från vidare jämförelse utesluten.

6. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom den A-grupp, som, enligt vad i 5 mom. sägs, har största jämförelsetalet.

7. Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

87 §.

1. Har någon, som blivit vald till riksdagsman, av sagt sig uppdraget eller eljest avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald, då skall Konungens befallningshavande ofördröjligen vid offentlig förrättning, så kungjord, som i 26 § sägs, verkställa ny röstsammanräkning inom den A-grupp, för vilken den avgångne blivit vald. Blev den avgångne vald för flera A-grupper, skall sammanräkningen ske inom den A-grupp, från vilken plats först tilldelades honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom A-gruppen. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas den av de förut ej valde, vilkens namn står främst på sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Efter — — — — försegling.

2. Lag samma vare, där riksdagsman, som blivit utsedd jämlikt 1 mom., avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd; och skall vid den nya röstsammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, vilka upptaga den först avgångnes namn och på grund därav gällde för detta namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen inom A-gruppen.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1927; dock att hittills gällande bestämmelser i fråga om röstsammanräkning och val skola lända till efterrättelse, därest röstsammanräkning, som i 87 § avses, eller nytt val, varom i 89 § sägs, företages innan nya allmänna val till riksdagens andra kammare äga rum.

Formulär till protokoll vid riksdagsmannaval.

Protokoll i N. N. valdistrikt vid val av ledamot i riksdagens andra kammare å — — — (vallokalen) i — — — (orten) den — — — (dag, månad och år).

Till förrättande av det riksdagsmannaval, som blivit utsatt att hållas härstädes denna dag, sammanträdde klockan — — — — den för sådant ändamål utsedda valnämnd (eller i stad, som utgör ett valdistrikt: »stadens magistrat»; eller i stad, som består av flera valdistrikt: »magistratens deputerade»; eller i stad, där magistrat ej finnes, »stadsstyrelsen»).

Valet fortgick till klockan — — — — eftermiddagen med uppehåll — — —.¹

Vid valet avlämnades i vederbörlig ordning — — —² valkuvert. Antalet av de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet, utgjorde — — —³.

Vid jämligt 69 § vallagen företagen preliminär röstsammanräkning tillfölla nedan angivna antal röster följande väljarbeteckningar (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning):

— — — — —⁴ — — — — —⁵ — — — — —⁶
Antalet valkuvert, innehållande valsedlar, vilka ansetts ogiltiga, utgjorde — — — —³.

Antalet förseglade ytteromslag, vari valsedlar eller valkuvert inlagts, utgjorde — — — —³. Omslagen förseglades med — — — —⁷ sigill, som här nedan finnas avtryckta.

— — — — —⁸

Vid protokollet
N. N.

(Avtryck
av
sigill.)

(Avtryck
av
sigill.)

Att detta protokoll vid valförrättningen upplästs och befunnits riktigt, bekräftas.

N. N.

Ordförande vid valet.

N. N.

N. N.

Anvisningar:

¹ Här anges tiden, varunder uppehåll i förrättningen ägt rum.

² Har någon förvägrats att utöva rösträtt, varde det, med tydligt angivande av personens namn och orsaken till denna vägran, här anmärkt.

³ Antalet.

⁴ Skulle antalet valkuvert icke vara lika med antalet personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet, anges här sannolika anledningen till detta förhållande.

⁵ Här upptages kartell-, parti- och fraktionsbeteckningen.

⁶ Antal röster.

⁷ Antalet, som skall vara *minst två*.

⁸ Här upptages vad i övrigt förekommit av beskaffenhet att bära i protokollet antecknas.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 24 februari 1927.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyren, riksdagens skrivelse den 6 juni 1924 (nr 319), däri riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida sådan ändring skulle kunna företagas i lagen om val till riksdagen, att resultatet av val till andra kammaren tidigare än nu sker bleve bekant, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Riksdagens skrivelse 1924, nr 319.

Föredraganden anför:

»Uti en vid 1924 års riksdag inom första kammaren av herr Gustav Hansson m. fl. väckt motion (nr 28), hemställdes, att riksdagen måtte vidtaga sådana ändringar i lagen om val till riksdagen, att i densamma stadgades, att valnämnd, efter det valkuverten räknats och deras antal antecknats i protokollet, skulle öppna kuverten och företaga en sammanräkning för utrönande av huru rösterna fördelade sig emellan de olika partibeteckningarna, samt därom göra anteckning i valprotokollet och sedan detta skett inlägga de olika valsedelstyperna i omslag för att i vederbörlig ordning insända dem till Konungens befallningshavande. Motion 1924.

Till stöd för sitt förslag anförde motionärerna följande:

»En olägenhet, som härflyter ur de nu gällande bestämmelserna angående val till riksdagen, är att ganska lång tid förflyter emellan röstavlämning och sammanräkning. Denna långa väntetid inverkar tvivelsutan menligt på väljarkårens intresse för själva valförrättningen. Om i stället en anordning lagligen möjliggjordes, som tillåter en första sammanräkning av rösterna omedelbart efter röstavlämnings slut, komme intresset för valförrättningen att bli starkare. Det säger sig självt, att valmetoden icke medger en *detaljerad* sammanräkning i omedelbar anslutning till röstavlämningen, men däremot torde näppeligen några vägande skäl kunna anföras gentemot en lagbestämmelse, som berättigar valnämnderna att offentligen och omedelbart efter röstavlämnings slut öppna valkuverten och utröna fördelningen av rösterna de olika partibeteckningarna emellan. Vi ha icke förbisett, att resultatet av en dylik

första sammanräkning, sådant det framträder vid en hopsummering av siffrorna från de olika valdistrikten, endast i undantagsfall kan bli fullt exakt, enär ju sedermera hänsyn måste tagas dels till de valedelsförsändelser, som kunna insändas direkt till Konungens befallningshavande, dels även till möjligheten att vissa sedlar kunna kasseras vid den slutliga sammanräkningen inför Konungens befallningshavande, men i trots härav säkerställer en dylik första sammanräkning inom de respektive valdistrikten dock i stort sett det syfte, man med densamma önskar vinna.»

Konstitu-
tionsutskottet
1924.

I utlåtande (nr 32) över motionen anförde konstitutionsutskottet bl. a. följande:

Före det proportionella valsättets genomförande gällde — bortsett från de fall där indirekt valsätt användes — i avseende å andrakammarvalen den regeln, att de i varje valdistrikt (landskommun eller stad) avgivna rösterna omedelbart infördes i inför kommunalstämmans ordförande eller magistraten förda protokoll, på grundval av vilka röstsammanräkningen för valkretsen i dess helhet sedermera verkställdes, på landet av domhavanden, i städerna av magistraten i den största av de i valkretsen ingående städerna. Valets resultat blev med detta förfarande i regel omedelbart bekant genom meddelanden i tidningspressen om röstsiffrorna i de särskilda kommunerna. Då det proportionella valsättet infördes, blev däremot i avseende å valens förrättande den ordningen stadgad, att visserligen valedlarna skulle avgivas inför magistraterna i städerna och särskilda valnämnder i varje landskommun, men röstsammanräkningen förrättas av Konungens befallningshavande, till vilken de i kuvert inlagda valedlarna insändas.

I den föreliggande motionen erinrades därom, att den gällande ordningen för sammanräkningsförfarandet medförde ett fördröjande av valresultatets bekantgörande, som menligt inverkade på intresset för valet.

Utskottet delade motionärernas mening om önskvärdheten därav att ett snabbarare offentliggörande av valresultatet kunde ernås. En alltför lång tidsutdräkt därmed måste befaras medföra minskning i intresset för valen och torde stå i mindre god överensstämmelse med den ökade omedelbara verkan, som dessa erhållit genom det i tillämpningen erkända sambandet med regeringsbildandet.

För vinnande, åtminstone i viss mån, av tidigare kännedom om valet syntes den av motionärerna ifrågasatta utvägen kunna tagas under överbärande.

Lika med motionärerna hölle utskottet visserligen före, att det ej kunde ifrågakomma att låta valnämnden och magistraten på så sätt företaga en sammanräkning, att denna sammanräknings resultat sedermera komme att läggas till grund för den av Konungens befallningshavande verkställda slutliga sammanräkningen. Med hänsyn till det proportionella valsättets beskaffenhet syntes ej annat kunna komma i fråga, än att den primära valmyndighetens sammanräkning borde bliva enbart preliminär och till en viss grad summarisk. I vilken form en sålunda till syftet begränsad sammanräkning lämpligen kunde stadgas, vore ett spörsmål, som torde tarva noggrant överbärande. Någon anledning att antaga, att valnämnder och magistrater ej skulle vara kompetenta att handhava den ifrågasatt uppgiften, torde knappast förefinnas. Däremot torde vissa andra omständigheter böra tagas i betraktande. Nu gällande ordning förutsatte, att Konungens befallningshavande skulle kunna pröva vissa för frågan om valedlarnas giltighet avgörande förhållanden, så t. ex. huruvida flera valedlar förekommit i samma kuvert samt huruvida valkuverten varit av behörig beskaffenhet. Den nu ifrågasatta ordningen torde nödvändiggöra viss jämkning i fråga om denna prövning. En överflyttning till den primära valmyndigheten av prövningen av valkuvertens beskaffenhet syntes ej böra

möta betänklighet. Prövningen av frågor, som hänförde sig till valsedlarnas beskaffenhet och till förefintligheten av två valsedlar i samma valkuvert, syntes nödvändigtvis få bibehållas hos Konungens befallningshavande. Vad beträffade duplettvalsedlar torde det förfarande vid den preliminära sammanräkningen kunna ifrågasättas, att dylika sedlar, utan att tagas i beräkning, åter inlades i kuvertet. I fråga om andra valsedlar av beskaffenhet att uppenbarligen ej kunna komma att tagas i beräkning, torde särskilda bestämmelser erfordras i syfte att dylika sedlar bleve vid nämnda sammanräkning avskilda. Föreskrift syntes böra meddelas, att om nu avsedda förhållanden anteckning skulle göras i valprotokollet.

Det torde jämväl böra närmare övervägas, hur långt den preliminära sammanräkningen borde sträckas, och särskilt huruvida den, utöver uträkning av antalet röster med samma partibeteckning, även borde avse rösternas fördelning mellan underpartier och fraktioner.

Utskottet hade sålunda icke funnit sig kunna tillstyrka en omedelbar lagändring i enlighet med vad motionärerna föreslagit, utan ansåge frågan böra underkastas närmare utredning.

Härvid torde även böra komma under övervägande, huruvida ej — oavsett den möjlighet till påskyndad summarisk kännedom om valet, som i anslutning till motionärernas förslag kunde vinnas — genom vissa åtgärder i samband med den slutliga sammanräkningen det definitiva valresultatet skulle kunna framläggas med mindre tidsutdräkt än som nu vore sedvanlig. I sådant hänseende torde kunna ifrågasättas skyldighet för den primära valmyndigheten att dagen efter valet insända valsedlar och protokoll samt åläggande för Konungens befallningshavande att så snart omständigheterna medgäve företaga sammanräkningen.

Utskottet gjorde därefter hemställan av den lydelse, den av mig nu anmälda riksdagsskrivelsen utvisar. Båda kamrarna biföllo utskottets förslag.

Med anledning av riksdagens skrivelse utfärdade Kungl. Maj:t den 27 juni 1924 ett cirkulär till samtliga länsstyrelser, vari erinrades om angelägenheten av att röstsammanräkningen vid då förestående val till andra kammaren företogs så snart omständigheterna det medgäve.

Sedermera har inom justitiedepartementet enligt uppdrag av departementschefen revisionssekreteraren S. Dahlqvist verkställt utredning rörande de ändringar i vallagen, som kunde finnas påkallade för tillgodoseende av de i riksdagens skrivelse framförda önskemålen.

Enligt vallagen (55 §) skall länsstyrelsen, när val till andra kammaren skall äga rum, låta utfärda kungörelse därom. I denna kungörelse skola lämnas vissa uppgifter rörande själva valet samt därjämte uppgift å tid och ställe för rösternas sammanräknande. Därjämte skall i kungörelsen intagas en erinran till valförrättarna om deras i vallagen stadgade skyldighet att ofördröjligen till länsstyrelsen insända valkuvert, valprotokoll och röstlängd.

Såsom valförrättare fungerar på landet en på visst sätt sammansatt valnämnd samt i stad med egen jurisdiktion magistraten eller, där i staden äro flera valdistrikt, vissa magistratens deputerade samt i stad, som ligger under landsrätt, stadsstyrelsen (56, 90 och 91 §§). Rörande valnämndens sammansättning är i 33 § stadgat, att dess ordförande jämte suppleant för honom utses av länsstyrelsen. Övriga ledamöter i nämnden, fyra till antalet, jämte två

*Gällande
bestämmelser.*

suppleanter väljas av kommunalfullmäktige eller i kommun, där fullmäktige ej finnas, av kommunalstämma. Enligt 34 § skola i valnämnden minst tre vara närvarande. Såsom nämndens beslut gäller den mening, om vilken de flesta röstande förena sig eller, vid lika rösttal, den mening ordföranden biträder. Vid valnämndens sammanträden föres protokoll av ordföranden. Det må nämnas att bland valnämndens uppgifter ingår — förutom att vara valförrättare — även att i första hand pröva anmärkningar mot röstlängden (45 §).

Vid valförrättningens avslutande (69 och 70 §§) tillgår så att, sedan röstningen förklarats avslutad, valkuverten uttagas ur valurnan och räknas öppnade. I protokollet över valförrättningen antecknas antalet valkuvert, varjämte i protokollet lämnas uppgift å antalet av de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet. Härefter inläggas valkuverten i omslag, som förseglas. Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas förrättningen med tillkännagivande om tid och ställe, som utsatts för röstsammanräkningen. Valförrättaren har sedan att ofördröjligen insända omslagen, däri valkuverten ro inlagda, jämte valprotokoll och röstlängd till länsstyrelsen.

För vinnande av en tidigare kännedom om valresultaten ansåg konstitutionsutskottet i sitt förut återgivna utlåtande vid 1924 års riksdag huvudsakligen två utvägar kunna komma i betraktande, nämligen *dels* verkställande av en preliminär röstsammanräkning omedelbart efter valet, *dels* införande av föreskrifter, som skärpte valmyndighetens skyldighet att snabbt insända valsedlar och valprotokoll till länsstyrelsen.

*Preliminär
röstsammanräk-
ning.*

Spörsmålet om anordnande av en dylik preliminär röstsammanräkning har upptagits till behandling i den av revisionssekreteraren Dahlqvist verkställda utredningen. Med erinran att en sådan preliminär eller förberedande sammanräkning bör, för att syftet med densamma skall nås, ske i omedelbar anslutning till röstavlämningen, varvid endast kunde ifrågakomma att anförtro den åt valförrättarna, yttras i utredningen vidare:

Utredningen.

»Enligt gällande bestämmelser skola vid valförrättningen valsedlarna avlämnas i tillslutna kuvert, vilka omedelbart efter röstningens avslutande räknas öppnade och inläggas i ett eller flera omslag, vilka insändas till K. B. Vid valsedelsförsändelse, därvid användes ett innerkuvert och ett ytterkuvert, brytes dock ytterkuvertet av valförrättaren.

Därest en preliminär sammanräkning av valförrättaren skall företagas måste givetvis valsedlarna av valförrättaren uttagas ur kuverten, varigenom sambandet mellan valkuvert och valsedel brytes. En definitiv prövning av frågan, huruvida valkuverten äro av behörig beskaffenhet, måste därför äga rum före valsedlarnas uttagande och då verkställas av valförrättaren. Någon vidare prövning av denna fråga torde alltså vid den slutliga sammanräkningen inför K. B. icke kunna ifrågakomma, och torde det vid sådant förhållande knappast vara erforderligt att valkuverten insändas till K. B. utom möjligen i vissa undantagsfall, då sådant kan vara påkallat av särskild anledning, exempelvis då valkuvert innehåller flera valsedlar eller andra papper än valsedel, i vilket fall valkuvertet med innehåll torde böra insändas.

Angående valkuvert stadgas i 60 § vallagen att vid förrättningen skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas väljarna, och att valförrättaren skall, innan valkuvert utlämnas, därå intrycka en stämpel, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum. Enligt 61 § åligger det valförrättaren, då väljaren till honom överlämnar valkuvertet, att tillse, att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, och stadgas vidare, att valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Angående anordnandet av valsefelsförsändelse, som skall ingivas till valförrättaren — detta kan äga rum i de fall, då äkta makar båda äro röstberättigade och den ena av dem vill ingiva valsedel genom andra maken — stadgas i 63 § andra stycket att för sådan försändelse skall användas ett innerkuvert och ett ytterkuvert, som tillhandahålles genom statsverkets försorg. Enligt 65 § skall, så framt valsefelsförsändelse skall kunna mottagas av valförrättaren, ytterkuvertet vara sådant, som i 63 § andra stycket föreskrives, samt därå vara tecknade förklaring av väljaren ävensom vittnesintyg i behörigt skick. Om valsefelsförsändelsen finnes kunna mottagas, bryter ordföranden ytterkuvertet, och har han därefter att tillse, att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen, samt att förse detsamma med samma stämpel, som övriga valkuvert. Slutligen stadgas i 65 § att, om innerkuvertet ej är sådant som i 63 § andra stycket föreskrives, eller om å dess utsida finnes annat märke än ändamålsbeteckningen, det ej må mottagas.

Av dessa stadganden framgår, att redan nu valförrättaren vid valkuvertets mottagande verkställer en viss granskning av detsamma, vilken synes vara av den omfattning, att en ytterligare granskning därav vid röstsammanräkningen knappast kan vara erforderlig. Någon uttrycklig bestämmelse om granskning vid röstsammanräkningen av de från valförrättarna inkomna valkuverten finnes ej heller meddelad i vallagen. I varje fall synes den av valförrättaren företagna granskningen av valsefelsförsändelsens ytterkuvert icke kunna komma under prövning vid röstsammanräkningen. Därest den av valförrättaren företagna granskningen av valkuverten i samtliga fall anses böra bliva definitiv, synes knappast någon uttrycklig bestämmelse härom erfordras utan torde följa av den ändrade bestämmelsen att valförrättaren i och för en förberedande sammanräkning skall uttaga valsedlarna ur kuverten och efter en sådan sammanräkning inlägga valsedlarna i ett eller flera hållfasta omslag, som förseglade skola insändas till K. B. En sådan bestämmelse innebär ändring av 69 § vallagen, där jämväl övriga bestämmelser om vad som skall iakttagas vid den förberedande sammanräkningen torde böra intagas.

Bestämmelserna i första och andra styckena av 69 § böra förbliva oförändrade. Det synes nämligen självfallet att liksom nu valkuverten först böra räknas oöppnade för konstaterande av deras antal och jämförelse med anteckningarna i röstlängden.

Omedelbart sedan de i andra stycket föreskrivna åtgärder vidtagits skulle valsedlarna uttagas ur sina valkuvert och en förberedande sammanräkning därav verkställas, varom stadgande torde böra införas i ett nytt tredje stycke. Någon för den slutliga sammanräkningen bindande prövning av valsedlarnas giltighet bör givetvis därvid ej kunna ifrågakomma, men torde dock böra stadgas att, därest vid den förberedande sammanräkningen det skulle befinnas uppenbart, att valsedel enligt vallagens stadganden (79 §) är ogill, sådan valsedel ej bör därvid medräknas utan vid sammanräkningen läggas åsido, därvid i det fall, att valsedel är ogill på den grund att i ett valkuvert finnas två eller flera valseklar eller andra papper än valsedel, valkuvertets innehåll åter inlägges i kuvertet för att i sådant skick insändas. Angående antalet av dylika såsom uppenbart ogilla betraktade valseklar skulle anteckning ske

i valprotokollet med särskilt angivande av antalet valkuvert, däri funnits två eller flera valsedlar eller annat papper.

För rösternas sammanräknande skulle valsedlarna med undantag av dem, som ansetts uppenbart ogiltiga, ordnas efter partibeteckning och sammanräkningen avse utrönandet av antalet röster, som tillfallit varje parti, varom anteckning skulle verkställas i protokollet. Även en dylik bestämmelse torde kunna infogas i tredje stycket av 69 §. Härmed torde syftet med den preliminära sammanräkningen hava i huvudsak ernåtts. Någon sammanräkning för bestämmande av ordning mellan namnen å partiets valsedlar kan givetvis icke ifrågakomma.

Emellertid har ifrågasatts, huruvida icke den förberedande sammanräkningen skulle kunna omfatta jämväl rösternas fördelning mellan underpartier och fraktioner. Därest å valsedlar jämte partibeteckningen, som är obligatorisk, förekomma inom parti underpartibeteckning eller inom underparti fraktionsbeteckning skulle väl vid en preliminär sammanräkning, sedan valsedlarna ordnats efter partibeteckning, ordnandet jämväl av partiets valsedlar efter underpartibeteckning och av underpartiets efter fraktionsbeteckning, därvid sedlar utan underpartibeteckning eller fraktionsbeteckning anses tillhöra ett särskilt underparti eller en särskild fraktion, vara möjlig. Men för detta ändamål och för sammanräkning av antalet röster, som tillfallit underparti eller fraktion, torde dock erfordras ett så väsentligt ökat arbete, att tiden efter röstningens avslutande måhända icke medgiver en sådan anordning. Sammanräkningen skulle ju bliva mera detaljerad och en mera ingående granskning av valsedlarna erforderlig än om vid sammanräkningen hänsyn endast behövde tagas till partibeteckningen. Då redan arbetet med sedlarnas ordnande efter partibeteckning och sammanräkning av antalet röster inom varje parti i åtskilliga valdistrikt kan komma att taga i anspråk avsevärd tid, lär det därför näppeligen böra ifrågakomma att utsträcka den preliminära röstsammanräkningen jämväl till underpartier och fraktioner.

Bestämmelserna om den preliminära sammanräkningen skulle, såsom redan antytts, lämpligen kunna införas såsom ett nytt tredje stycke i 69 § av följande lydelse:

Sedan de i andra stycket föreskrivna åtgärder vidtagits skola valsedlarna för en förberedande sammanräkning av rösterna inom varje parti uttagas ur valkuverten och ordnas efter partibeteckning. Finnes uppenbart, att valsedel är ogill, må sådan valsedel icke medtagas i sammanräkningen utan skall läggas åsido; anses valsedel ogill på den grund att i ett valkuvert finnas två eller flera valsedlar skola valsedlarna åter inläggas i kuvertet. I protokollet skall angivas ej mindre det antal röster, som vid sammanräkningen tillfallit varje parti, än även antalet valsedlar, vilka såsom uppenbart ogiltiga icke medtagits utan lagts åsido.

Därest röstsedlarnas ordnande jämväl efter underparti- och fraktionsbeteckning och uträkning av antalet röster, som tillfallit underparti eller fraktion, anses böra äga rum, torde stadgande härom böra införas i samma stycke.

Det nuvarande tredje stycket i 69 § synes böra nedflyttas såsom fjärde stycke och erhålla följande ändrade lydelse:

Samtliga valsedlar inläggas härefter, de vid den förberedande sammanräkningen medräknade och de därvid såsom uppenbart ogiltiga ansedda var för sig i ett eller flera hållfasta omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola därefter i protokollet avtryckas. Därjämte skall i protokollet angivas antalet omslag, vari valsedlarna inlagts.

Till följd av bestämmelsen om valkuvertens öppnande redan vid valförrättningen samt valsedlarnas och icke valkuvertens insändande erfordras ändring i ytterligare några paragrafer i vallagen. I 55 § utbytes ordet »valkuvert» mot ordet »valsedlar». I 70 § andra stycket bör i uttrycket »de förseglade omslag, vari valkuverten äro inlagda» ordet »valkuvert» utbytas mot ordet »valsedlarna». I 76 § utbytes likaledes i uttrycket »omslag, innehållande valkuvert», ordet »valkuvert» mot »valsedlar». 78 § torde böra erhålla följande ändrade lydelse:

Efter det protokollen från de särskilda valdistrikten upplästs, de innerkuvert, som nedlagts i en urna, uttagits ur denna, samt valsedlarna uttagits ur dessa kuvert och jämte de från valförrättarna insända valsedlarna granskats, pröve Konungens befallningshavande valsedlarnas giltighet och meddele de beslut, vartill valsedlarna och protokollen, med hänsyn jämväl till enligt 76 § inhämtade upplysningar, må giva anledning.

Införandet av bestämmelser om en preliminär eller förberedande sammanräkning medför jämväl ändring ej mindre i det formulär till protokoll, som vid valet skall hållas (69 § vallagen), än även i formuläret till det protokoll, som enligt 83 § vallagen skall av K. B. föras vid förrättningen för rösternas sammanräknande.»

Över det i utredningen framlagda förslaget hava efter remiss överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser avgivit yttranden, av vilka här följande sammandrag må meddelas.

Utlåtanden.

Överståthållarämbetet: »Ehuru riksdagens skrivelse — — — — egentligen icke läser avse förhållandet i de två städer, som bilda egna valkretsar, eller Stockholm och Göteborg, så bör man tydligen även där söka tillmötesgå önskningarna att så fort som möjligt få del av valresultatet. Vad nu Stockholm beträffar så förrättas här valet till andra kammaren å den söckendag, vilken infaller närmast före tredje söndagen i september månad. Valet pågår oavbrutet från klockan nio förmiddagen till klockan nio eftermiddagen. Vid sistnämnda tidpunkt hava i allmänhet ej alla röstande hunnit utöva sin rösträtt, utan inträffar det ofta att själva valförrättningarna måste utsträckas en å två timmar utöver fastställd tid. Därefter åtgår det jämväl någon tid för räknandet av valkuvertens antal och detta antals jämförande med antalet avgivna röster. I flera valdistrikt äro därför ej valförrättningarna avslutade förrän inemot midnatt. Det torde då ej vara lämpligt att ytterligare pålägga valförrättarna en sådan första sammanräkning, som uti den i ämnet i riksdagen väckta motionen ifrågasatts utan läser jämväl den första sammanräkningen böra företagas av Överståthållarämbetet. Att Ämbetet skulle företaga denna förrättning redan på natten eller emellan söckendagen och söndagen eller under söndagen läser väl icke böra ifrågasättas, men torde hinder icke möta att börja påföljande söckendags morgon. Erhåller då Ämbetet, såsom anledning är att hoppas, en lämplig lokal av sådan storlek, att Ämbetet kan från sin plats övervaka röstsammanräkningen, och det därjämte bliver möjligt att uppbringa den lämpliga personalen, så bör den första sammanräkningen vara avslutad redan vid slutet av sistnämnda dag. För vinnande av detta mål erfordras för Stockholms vidkommande ingen lagändring.»

Länsstyrelsen i Stockholms län. Efter att hava framhållit att det redan med nuvarande bestämmelser tillkomme valförrättaren att verkställa en prövning av valkuverten, vilken prövning i fråga om ytterkuverten för valsedelsförsändelse av äkta makar vore definitiv, uttalar länsstyrelsen som sin uppfattning, att då bestämmelserna om valkuvert vore av relativt enkel beskaf-

fenhet, man syntes väl kunna överlämna denna prövning till valförrättaren. Länsstyrelsen anför vidare: »Mera tveksamt kan det synas att åt valförrättaren överlämna prövning av huruvida valsedlar böra ogillas. Emellertid är ju ej avsett, att denna prövning skall vara definitiv, utan att densamma skall underställas länsstyrelsen. För att länsstyrelsen skall vara i full utsträckning bibehållen vid möjligheten att företaga omprövning i detta avseende är det nödvändigt — på sätt i utredningen även föreslagits — att samtliga de valsedlar, som av valförrättaren ansetts såsom ogilla, åter inläggas i de valkuvert, i vilka de från början varit inneslutna. Detta är särskilt angeläget i de fall, då kassationsgrunden är att söka däruti, att i samma kuvert inneslutits mer än en valsedel eller jämte valsedel annat papper. Det torde följaktligen böra föreskrivas, att valförrättarna hava att i respektive valkuvert åter inlägga de valsedlar, som av dem anses ogilla, samt att dessa valkuvert med sitt innehåll vid översändande till länsstyrelsen inläggas i ett särskilt kuvert och därigenom hållas skilda från de övriga, såsom giltiga betraktade valsedlarna. Under förutsättning att detta iakttages vill det förefalla länsstyrelsen, som om även i detta avseende den föreslagna anordningen icke skulle föranleda någon nämnvärd risk.»

Vidkommande frågan huru långt valförrättaren borde åläggas genomföra sammanräkningen, har länsstyrelsen funnit att sammanräkningen lämpligen och utan nämnvärt merarbete borde kunna utsträckas att gälla även röstsedlarnas fördelning efter underparti- och fraktionsbeteckning.

Länsstyrelsen i Uppsala län: »Intresset av snabb kännedom om valutgången skulle — — — — uppenbarligen bliva väl tillgodosett, därest en förberedande röstsammanräkning skulle kunna redan omedelbart efter det rösterna avlämnats verkställas av valförrättaren. Mot ett sådant förfarande synes — under förutsättning att därvid tillämpades föreskrifter av ungefär det innehåll, som i den remitterade utredningen angivits — icke möta annan betänklighet av principiell natur, än att valnämndens utsortering av ogilla valsedlar skulle komma att innebära ett mindre önskvärt föregripande av länsstyrelsens prövning. Vad däremot det praktiska utförandet av den förberedande sammanräkningen angår, torde, med hänsyn till svårigheten att allestädes erhålla fullt kompetenta ledamöter i valnämnderna, det kunna befaras, att sammanräkningen på ett eller annat håll icke komme att äga rum med all den synnerliga noggrannhet och omtanke, som erfordras för att ej den slutliga sammanräkningen skall försvåras och ett korrekt valresultat äventyras. Denna omständighet liksom hänsynen till den begränsade tid, som i allmänhet skulle stå valförrättaren till buds för sammanräkningen, torde nödvändiggöra att denna, på sätt också i utredningen föreslagits, begränsas till att avse utronande av antalet röster som tillfallit varje parti. Även om sådan begränsning sker, torde det emellertid, för förebyggande av svårartade misstag och fel, vara erforderligt, att särdeles tydliga och mer än vanligt detaljerade föreskrifter och anvisningar beträffande sammanräkningsförfarandet meddelas.

I sådant hänseende finner sig länsstyrelsen böra särskilt framhålla

att valkuverten böra, såsom hittills, räknas öppnade och antalet jämföras med anteckningarna i röstlängden;

att, sedan valsedlarna uttagits, sorterats och räknats, summan av de erhållna röstsiffrorna böra jämföras med antalet av de tidigare räknade kuverten;

att, om siffrorna icke stämma, sannolika anledningen härtill bör uppgivas till protokollet; samt

att varje partis valsedlar bör för sig inläggas i särskilt omslag, försett med påskrift om antalet inneliggande sedlar.

Slutligen finner länsstyrelsen sig böra ifrågasätta om icke, därest valkuverten komme att öppnas av valförrättaren, bestämmelsen om kuvertens stämplan-

de kunde bortfalla. För valförrättaren skulle härigenom kunna vinnas en icke föraktlig besparing av tid och omtanke.»

Länsstyrelsen i Södermanlands län: »En — — — — förberedande sammanräkning torde sannolikt utan någon risk kunna överlämnas åt vederbörande valförrättare. Valförrättaren bör dock icke ingå i någon prövning av valsefels giltighet. Genom valkuvertens öppnande inför vederbörande valförrättare efter röstavlämnings slut kommer K. B:s arbete vid själva röstsammanräkningen i viss mån att underlättas. Nu åtgår som bekant vid röstsammanräkningen inför K. B. en hel del tid för brytandet av de inom samtliga valdistrikt avlämnade valkuverten. För öppnandet av valkuverten har K. B. måst anskaffa åtskilliga extra biträden. Genom den föreslagna åtgärden torde K. B. kunna verkställa röstsammanräkningen utan att behöva anlita extra personal i någon större utsträckning, varför statsverket härigenom även komme att göra besparingar. Den inför valförrättarna verkställda förberedande sammanräkningen av valseklar bör inskränka sig till ett utrönande av det antal röster, som tillfallit varje parti. Däremot torde icke sammanräkningen jämväl böra omfatta rösternas fördelning mellan fraktioner och underpartier. En dylik sammanräkning skulle mången gång bliva allt för omfattande och även kanske bereda valförrättaren svårigheter.»

Länsstyrelsen i Östergötlands län har framhållit att genom valkuvertens öppnande vid själva valförrättningen för den sammanräknande myndigheten besparas mycket arbete och tidsutdräkt. Det vore enligt länsstyrelsens uppfattning ej omöjligt att låta även uträkningen av underpartiernas och fraktionernas röstsiffror företagas vid valförrättningen. Då erfarenheterna från de senaste landstingsmannavalen gäve vid handen att valnämnderna i det stora hela taget väl gått i land med sina uppgifter vid dessa val samt de nya uppgifterna enligt det föreliggande förslaget knappast vore mera komplicerade än valförrättarnas tidigare åligganden, ansåge länsstyrelsen att en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget borde — åtminstone försöksvis — genomföras.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har erinrat om att valförrättaren enligt förslaget skulle verkställa definitiv granskning av valkuverten samt lägga åsido de uppenbart ogilla valseklarna, inlagda i sina kuvert, varefter dessa i särskilt förseglat omslag skulle insändas till länsstyrelsen. Länsstyrelsen anför vidare:

»Det förefaller betänkligt att överlämna detta förfaringsätt åt valnämnderna, särskilt dem å landsbygden. Stundom inträffar, att valnämnderna förbise skyldigheten att åsätta valkuverten valdistriktets stämpel. Vidare stämma emellanåt ej uppgifterna i valnämndernas protokoll om antalet valkuvert med antalet kuvert, som inkommit till K. B. Införas de föreslagna ändringarna, vinnas ej någon kontroll över kuvertens stämpling och verkliga antal. En dubbelsedel kan lätt av ovana händer läggas bland övriga valseklar. Det kan ock inträffa, att de såsom ogilla ansedda valseklarna vid omskakning under postbehandling eller införande på annat sätt till K. B. utfalla ur sina öppnade kuvert och sammanblandas. Därest, såsom meningen synes vara, den i lagarna den 21 maj 1926 vidtagna ändringen i kommunallagarna, att, om i ett valkuvert finnas två likalydande valseklar, en sedel skall räknas, jämväl införas i valla-gen, kan en sammanblandning av sådana valseklar med andra dylika föranleda valtrassel. Den förberedande sammanräkningen av valnämnderna kan även föranleda tidsödande skriftväxling mellan K. B. och valnämnderna, vilket kan få till följd, att K. B. utsätter längre tid än förut för den slutliga sammanräkningen, och att denna således fördröjes.»

Enligt länsstyrelsens mening vore det för valsäkerheten bäst, att någon förberedande sammanräkning genom valnämndernas försorg icke komme till stånd.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: »De föreslagna ändringarna, avseende en av valförrättarna företagen preliminär sammanräkning av de avgivna rösterna, komma givetvis att medföra ett ej oväsentligt dubbelarbete med granskning och räkning av valsedlarna. Därest denna olägenhet skulle anses fullt uppvägas av de fördelar, som med förslaget genomförande skulle vinnas, vill länsstyrelsen beträffande detaljerna i förslaget erinra följande. Den valförrättade åliggande skyldigheten att i sammanräkningen icke medtaga valsedel, då det funnes uppenbart, att valsedeln vore ogill, synes böra utsträckas att omfatta alla fall, då hos valförrättaren uppstår tvekan om valsedels giltighet. Vidare synes den nya bestämmelsen i 69 § fjärde stycket böra erhålla sådan formulering, att därav tydligt framgår, att de valkuvert, i vilka de ogilla ansedda valsedlarna varit inneslutna, skola tillsammans med de ogilla valsedlarna insändas till länsstyrelsen.»

Länsstyrelsen i Kalmar län: »Det har visat sig, att de uppgifter, som redan nu påvila valnämndsordförandena, av dem i många fall skötas på ett mindre tillfredsställande sätt. Trots att noggranna cirkulär med åtföljande formulär till protokoll utsändas före valen, förekomma ofta anmärkningar mot protokollets avfattning, valkuvertens inläggning och försegling och dylikt. Därest mera krävande uppgifter skulle påläggas valnämndsordförandena genom skyldighet för dem att verkställa en, låt vara, preliminär röstsammanräkning och därmed sammanhängande prövning av valsedlarnas giltighet, vilken grannliga uppgift givetvis förutsätter särskilt god urskillning hos vederbörande, skulle det, enligt länsstyrelsens övertygelse, bli synnerligen svårt för länsstyrelserna att i många kommuner finna lämpliga personer till detta uppdrag. För länsstyrelserna bleve säkerligen arbetet med de slutgiltiga röstsammanräkningarna ej i någon mån underlättat, snarare kanske tvärtom. Eventuella felaktigheter, som vidlåda de preliminära sammanräkningarna kunna mången gång medföra ökat arbete för länsstyrelsen med därav orsakad tidsutdräkt. Under alla förhållanden torde de ej utan noggrann kontroll kunna läggas till grund för länsstyrelsens slutliga sammanräkningar. På grund av vad sålunda anförts och då det i riksdagens skrivelse angivna önskemålet, nämligen en tidigare kännedom om valresultatet, ej vinnes genom den föreslagna anordningen, enär den definitiva sammanräkningen av valet för hela valkretsen ändock måste verkställas av länsstyrelserna, anser sig länsstyrelsen för sin del ej kunna förorda densamma. Länsstyrelsen anser sig slutligen vilja uttala, att så länge arbetet med och ansvaret för sammanräkningarna av valen till riksdagens andra kammare skall påvila länsstyrelserna, någon eftergift ej bör ske i de bestämmelser, som nu äro lagfästa såväl vad beträffar valhemlighetens betryggande som vinnande av ett fullt exakt valresultat; och enligt länsstyrelsens förmenande torde det för allmänheten vara av större intresse att äga garanti för ett korrekt valresultat än att kanske en eller annan dag tidigare än eljest erhålla kännedom om vissa preliminära valuppgifter, som enligt sakens natur icke kunna vara fullt tillförlitliga och vilka i varje fall endast avse rösternas fördelning på de olika partierna.»

Länsstyrelsen i Gotlands län har icke haft något annat att erinra mot förslaget än att för underlättande av den slutliga sammanräkningen valnämnden borde, sedan den förberedande sammanräkningen ägt rum, inlägga valsedlarna för de olika partierna i skilda omslag.

Länsstyrelsen i Blekinge län har funnit sig bestämt böra avråda från förslaget att lägga den föreslagna preliminära röstsammanräkningen i händerna på valnämnderna, vilka icke alltid kunde förutsättas äga nödiga kvalifikationer härför. Risken vore stor att valsedlarna komme länsstyrelsen till handa i ett skick, som betydligt försvårade den egentliga sammanräkningen. Därjämte kunde sådana misstag och förbiseenden förelöpa, som förryckte valresultatet. Då det visat sig att valnämnderna ej så sällan icke ens kunde räkna rätt beträffande antalet avlämnade valkuvert, finge man icke ställa alltför stora anspråk på deras kompetens och arbetsförmåga. De numera förekommande flertalet beteckningar å valsedlarna försvårade även i sin mån sammanräkningsproceduren.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: »Ehuru något hinder mot genomförandet av de föreslagna ändringarna icke synes möta, torde dock enligt länsstyrelsens mening vissa olägenheter bliva förknippade med desamma. Först och främst lärer man icke kunna undgå en viss risk att valsedelsmaterialet kan bringas i oordning och till och med en och annan valsedel komma undan. Även om den av valmyndigheterna verkställda sammanräkningen skulle utföras med den allra största omsorg, kan det vidare tänkas, att den slutliga av länsstyrelsen verkställda sammanräkningen giver ett annat resultat än valmyndigheternas. Ett mandat kan ofta bero på en eller ett par röster. Den obetydligaste oriktighet vid den preliminära sammanräkningen kan sålunda giva ett oriktigt resultat. Härvid spelar också den av länsstyrelserna verkställda valsedelsgranskningen och därav beroende valsedelskassering in. Vilken misräkning och vilka fatala påföljder en eventuell justering av det första resultatet kan vålla, är lätt att inse. Slutligen torde också anordningen med valkuvertens öppnande av valmyndigheterna vara ägnad att i betänkelig grad äventyra valhemligheten. Särskilt synes detta lätt kunna bliva fallet i små kommuner. Å andra sidan torde enligt länsstyrelsens mening något verkligt behov av ett snabbare sammanräkningsförfarande knappast kunna anses föreligga. Här i länet var vid senaste riksdagsmannavalet sammanräkningen utsatt till femte dagen efter valet. Möjligen skulle förrättningen kunnat företagas ännu en dag tidigare, sålunda på fjärde dagen efter valet. Något verkligt behov att än tidigare erhålla kännedom om valets utgång torde väl icke med fog kunna påstås förefinnas.»

Länsstyrelsen i Malmöhus län: »Inför förslaget att utvidga valförrättarnas befattning med valkuvert och valsedlar ställer sig K. B. synnerligen tveksam. Valförrättarna hava visserligen redan nu en viss granskningsskyldighet beträffande valkuvertens beskaffenhet, och det hade möjligen icke varit något att erinra emot ett förslag att göra denna granskning slutgiltig, vid det förhållande, att ogiltighetsförklaringar på grund av anmärkning mot valkuverten torde vara sällsynta. Men att lägga arbetet med brytande av valkuverten å de kommunala valförrättarna anser K. B. otillfredsställande. Först och främst ger den erfarenhet K. B. förvärvat ifråga om valförrättarna å landsbygden anledning att betvivla, att dessa alltid skulle tillfredsställande utföra nu ifrågasvarande arbete. K. B. kan vidare icke underlåta att uttala den farhåga, att det t. ex. på grund av bristande kontroll vid valnämndens arbete skulle kunna inträffa att valsedlar komme den sammanräknande myndigheten tillhanda i annat skick än det, vari de befunnit sig vid brytandet av kuvertet. Även om de föreslagna bestämmelserna fullständigades med ett stadgande, att valförrättaren hade att om anledningen till ogillande verkställa anteckning beträffande varje särskild valsedel, t. ex. å valkuvertet, som i detta fall skulle medfölja till sammanräkningsmyndigheten, torde det dock kunna inträffa, att sistnämnda myndighet bleve villrädig om orsaken till valnämndens ogillande av viss

valsedel. Denna omständighet borde säkerligen medföra, att sammanräkningsmyndigheten måste hålla de av valnämnden såsom ogilla förklarade valsedlar isär från övriga valsedlar, även efter det sammanräkningsförrättningen avslutats, vilken åtgärd skulle verka i hög grad betungande för myndigheten. Därest vid denna förrättning kontrollräkningen av valnämndens uträkning eller granskningen av de ogiltigförklarade valsedlarna skulle uppvisa ett resultat, som i avsevärd grad avvike från det av valnämnden redovisade, kan det ävenledes befaras, att härigenom anledningarna till obefogade besvär över valet komme att ökas. För övrigt torde kunna påstås, att två myndigheters befattning med valarbetet på det sätt, som nu föreslagits, i och för sig är att beteckna som en olämplig anordning.»

Länsstyrelsen i Hallands län har funnit tillräcklig afledning att vidtaga några mera genomgripande förändringar i nu gällande bestämmelser i vallagen ej föreligga. Enligt länsstyrelsens mening vore det fullt tillräckligt att genom ändring i vallagen möjlighet bereddtes länsstyrelserna att företaga röstsammanräkningen så fort ske kan.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: »Vissa olägenheter komma — — — att vara förbundna med den ifrågasatta anordningen. Först och främst innebär densamma ett ej obetydligt arbete för valförrättarna. Skall nämligen den första sammanräkningen bliva av verklig betydelse, torde, därest två eller flera partier samverka, bliva nödvändigt att uträkna icke blott röstsiffrorna för vederbörlig kartell utan även för de samverkande partierna. På valförrättarnas noggrannhet ställer den föreslagna åtgärden ytterligare skärpta krav. Uteslutet är i allt fall icke, att valsedlarnas användning vid två skilda sammanräkningar kan åstadkomma viss oreda. Ehuru K. B. sålunda hyser betänkligheter mot förslaget, vill K. B. dock icke motsätta sig dess genomförande, då en utbredd önskan om dess tillämplighet synes förefinnas, och, såsom konstitutionsutskottet erinrat, valresultatet visat sig äga direkt samband med regeringsbildandet. Införandet av en preliminär röstsammanräkning påfordrar, såsom också i utredningen framhållits, vissa ändringar i vallagen. Särskilt bör det åligga valförrättaren att i protokollet verkställa noggranna anteckningar rörande det som vid sammanräkningen förekommit. Därjämte böra sådana bestämmelser meddelas vid valsedlarnas översändande till länsstyrelsen, att de valsedlar, som medräknats vid den preliminära sammanräkningen, på betryggande sätt hållas avskilda från de valsedlar, som valförrättaren ansett ogiltiga. Även synes det bliva nödvändigt, att, för det fall själva sammanräkningen behöver avbrytas, föreskrift meddelas, huru valsedlarna vid sådant förhållande skola förvaras. Lämpligen bör formulär till protokoll utfärdas.»

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har ifrågasatt valdagens förläggande till första söndagen i juli månad, i vilket fall den föreslagna provisoriska sammanräkningen genom valnämnderna kunde förväntas bidra till intensifiering av valintresset och höjandet av valdeltagandet. Som en isolerad åtgärd befarar länsstyrelsen att den förmår utträtta mycket litet av vad förslagsställarna avsett.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har funnit sig böra starkt ifrågasätta, huruvida valnämnderna kunna anses äga nöjaktig kompetens att anförtros den behandling av valsedelsmaterialet, som föranledes av den föreslagna preliminära beräkningen av valresultatet. Med skäl måste fastmera därav befaras ett äventyrande av valresultatet. Vinsten av anordningen syntes därför ringa i förhållande till de med anordningen förenade stora riskerna. Länsstyrelsen ansåge sig därför böra för närvarande avstyrka reformerna.

Länsstyrelsen i Värmlands län: »Den ifrågasatta nya anordningen skulle — — — enligt K. B:s mening medföra olägenheter. De oavlönade valnäm-

dernas arbete skulle därigenom icke oväsentligt ökas, och valsedlarnas användning vid två skilda valförrättningar måste befaras kunna i många fall vålla oreda. Redan med det nuvarande förfaringssättet har det visat sig, att valnämnder icke alltid följa givna föreskrifter; och man måste därför ställa sig tveksam, om alla valnämnder kunna fylla de ytterligare krav på noggrannhet och uppmärksamhet, som den nya anordningen förutsätter. K. B. finner sig fördenskull icke kunna biträda förslaget. Därest emellertid förslaget anses böra genomföras, lär det kunna ske endast under fullt betryggande former i huvudsaklig anslutning för övrigt till vad föreliggande förslag därom upp-tager.»

Länsstyrelsen i Örebro län har funnit att det föreslagna förfarandet otvivelaktigt måste betecknas såsom enkelt och praktiskt. Emellertid syntes förslaget ur andra synpunkter ägnat att väcka starka betänkligheter. Länsstyrelsen anför härom:

»Då K. B. enligt förslaget fortfarande skulle hava att besörja den slutliga sammanräkningen och att ansvara för dess riktighet, måste det bestämda krav kunna uppställas, att inga sådana åtgärder därförut vidtagas, som kunna försvåra denna sammanräkning eller äventyra dess behöriga gång. K. B. har alltför stor och bekymmersam erfarenhet av de vanskligheter, som äro förenade med även det första uppräknandet och sorterandet av valsedlarna och de i sammanhang därmed erforderliga avgöranden, för att kunna förorda en anordning, enligt vilken valsedelsmaterialet inkommer på sådant sätt, att de från början i varje fall föreliggande förhållandena icke låta sig med säkerhet överblickas; och även om, såsom tydligen avsetts, valnämnderna skulle hava att lägga å sido valkuvert och valsedlar, beträffande vilka anledning till tvekan i ett eller annat avseende funnes föreligga, för att i befintligt skick till K. B. för prövning överlämnas, håller K. B. före, att med dessa nämnders ofta ringa vana i dylika ärenden ett felaktigt förfarande härutinnan lätt kan förekomma. Än vidare bör bemärkas, att en vid själva valförrättningen verkställd sammanräkning av röstsedlarna icke kommer att omfatta de valsedelsförsändelser, som, enligt vad därom finnes stadgat, kunna vara av vissa befattningshavare med flera insända direkt till K. B. Slutligen kan K. B. icke underlåta att framhålla, hurusom en på förslaget sätt verkställd sammanräkning, vilken icke sällan komme att äga rum sent på natten i olämpliga lokaler och utan erforderlig kontroll, knappast skulle stå i överensstämmelse med de synnerligen stränga bestämmelser till skydd för ett riktigt valresultat, som eljest äro gällande.»

På anförda skäl kunde K. B. ej förorda här ifrågavarande del av förslaget.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har avstyrkt förslaget om preliminär röstsammanräkning genom valförrättarnas försorg. Det måste enligt länsstyrelsens förmenande särskilt tagas i betraktande, att det kunde finnas åtskilliga valnämnder, som ännu icke vore tillräckligt insatta i alla de valtekniska bestämmelser, vilkas tillämpning kunde ifrågakomma vid röstsammanräkningen. Ett feltag eller en felbedömning av valnämnden kunde lätt leda till avsevärda olägenheter vid den slutliga sammanräkningen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: »Även om den 'olägenhet' som härflyter av nu rådande tidsperiod mellan röstavlämnningen och sammanräkningen icke torde vara av den betydelse för valet, som motionärerna tillmäta densamma, måste dock medgivas, att allmänhetens intresse av valutgången motiverar ett snabbare konstaterande av densamma än som nu är möjligt. Härvid kan dock ej bliva fråga om annat än ett summariskt uträknande av de olika partiernas röstetal eller, efter vederbörlig lagändring, de olika A-gruppernas röstetal.

På grund härav har allmänheten sedan att verkställa sin beräkning av platsernas fördelning mellan partierna (A-grupperna). Något preliminärt ordnande av namn inom grupperna är ju ej tänkbart och för övrigt ej av nöden. Allmänhetens intresse av valutgången torde till största delen vara tillfredsställt genom vetskapen av platsernas fördelning mellan de vid valet uppträdande partierna eller partigrupperna. Frågan om kassation av valsedel bör i varje fall överlåtas till länsstyrelsens prövning. Anteckning bör ske i valnämndens protokoll om såväl uppenbara som tvistiga fall. Valkuvertet bör alltid åtfölja valsedel, varom hos valnämnd uppstått fråga om kassation.»

För övrigt hade länsstyrelsen intet att erinra mot vad i utredningen föreslagits.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: »Emot förslaget att, till vinnande av en tidigare, endast approximativ kännedom om valet, anförtro valförrättarna en preliminär och till viss grad summarisk sammanräkning, synes inga betänkligheter böra möta. Emellertid bör, enligt länsstyrelsens förmenande, denna förberedande sammanräkning utan olägenhet kunna omfatta jämväl rösternas fördelning mellan underpartier och fraktioner. En sådan fördelning torde nämligen i allmänhet kunna utan större arbete och tidsutdräkt ske samtidigt med valsedlarnas uttagande ur valkuverten, granskning och fördelning efter första partibeteckning. Skulle en sådan ytterligare fördelning av röstsedlarna i något enstaka fall taga i anspråk någon längre tid, behöver dock detta ej föranleda valförrättningens utsträckande in på natten, om, såsom länsstyrelsen i annat sammanhang föreslagit, det nu stadgade långa eftermiddagsuppehållet i valförrättningen borttages eller avsevärt minskas, och tiden för röstavlämnings avslutande på grund härav framflyttas.»

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: »Länsstyrelsen ställer sig — — — synnerligen tveksam till lämpligheten av den ifrågasatta anordningen. Enligt länsstyrelsens förmenande hava valnämnderna redan genom nu gällande bestämmelser i vallagen så många och krävande uppgifter att fylla, att valnämnderna icke därutöver böra åläggas att jämväl verkställa en preliminär röstsammanräkning. Länsstyrelsen anser sig jämväl böra ifrågasätta huruvida valnämnd med hänsyn till valsäkerheten i varje fall må anses kompetent att handhava angivna uppgift. Därest emellertid de av länsstyrelsen anförda betänkligheterna mot att anförtro valnämnd att verkställa en preliminär röstsammanräkning icke skulle anses vara värda beaktande, vill länsstyrelsen framhålla att en föreskrift om att valnämnd skall verkställa preliminär sammanräkning otvivelaktigt kommer att medföra en icke så ringa försening av såväl valsedelsomslagets översändande till K. B., som det definitiva valresultatets framläggande.»

Länsstyrelsen i Jämtlands län: »Vad — — — angår frågan om en preliminär röstsammanräkning genom valnämnderna, tillåter sig K. B. först och främst framhålla följande synpunkt, som icke berörts i utredningen. Den nuvarande vallagen innehåller en rad föreskrifter med ändamål att trygga valhemligheten. Dess bevarande har således — med skäl — ansetts utgöra ett intresse av stor vikt. Det torde icke kunna undvikas, att en sammanräkning genom valförrättarna, om också preliminär och begränsad till partisiffrorna, kommer att innebära ett bestämt brytande med denna princip. Detta gäller naturligtvis icke valdistrikt med ett jämförelsevis stort antal röstande och en relativt genomförd fördelning av dem på de olika partierna, men i små valdistrikt, där ett fåtal röstande skilja sig från en övervägande anslutning till ett visst parti, är det alltför sannolikt att dessa lätt skola uppsåras, i stället för att för närvarande sådana små röstsiffror i verkligheten pläga drunkna bland de andra vid den stora sammanräkningen för valkretsen, även om det låter sig

göra att plocka ut dem ur tabellerna. Den lokala sammanräkningen kommer således att leda till en starkare åtstramning av partibanden, en följd, som icke är önskvärd. Detta är enligt K. B:s uppfattning ett starkt skäl mot den föreslagna anordningen.»

Efter att hava berört frågan om den snabbare röstsammanräkningens inflytande på valdeltagandet, hemställer länsstyrelsen att om den föreslagna ändringen, oaktat de betänkligheter som däremot anförts finnes böra genomföras, vissa ändringar beträffande de tekniska anordningarna måtte vinna beaktande. I detta hänseende yttrar länsstyrelsen:

»I motsats till vad utredningen synes antaga, torde nuvarande praxis hava omfattat den mening, att valkuverten skola granskas vid den av K. B. verkställda sammanräkningen. Om granskningen av valkuverten överlämnas åt valnämnden, innebär detta således en ändring i vad som för närvarande skall anses gälla. I och för sig synes icke större betänkligheter möta mot ändringen, men det får dock icke förbises, att valprotokollen redan nu rätt ofta förete åtskilliga felaktigheter och att förändringen, vilken måste draga med sig åtskilliga nya detaljbestämmelser ifråga om protokollens innehåll och avfattning, därmed även medför ökade besvärsanledningar. Det i utredningen framkastade, andra alternativet att kuverten ånyo skulle granskas vid sammanräkningen skulle dock stöta på ännu större praktiska olägenheter. Den preliminära sammanräkning, som överlämnas till valnämnderna, bör icke sträcka sig längre än till fördelningen mellan de olika partigrupperna. Då K. B. uttalar denna uppfattning, beror det icke endast på den avsevärt ökade arbetstiden för valnämnden och därav följande svårighet att få lämpliga ledamöter i valnämnderna, utan framför allt därpå, att erfarenheten från användningen av underparti- och fraktionsbeteckningar vid valen innevarande höst givit vid handen, att åtskilliga tvivelaktiga fall därvid kunna förekomma, som icke passa för ett avgörande av valnämnderna. I detta sammanhang får ej heller förbises, att när en preliminär sammanräkning en gång ägt rum, avvikelse därifrån vid den definitiva sammanräkningen kommer att draga uppmärksamheten till bristen i valförfarandet och därigenom framkalla valbesvär. Överhuvud taget kan det antagas, att ett uppdrag åt valnämnderna att verkställa preliminär uträkning av partifördelningen inom distriktet kommer att medföra ett visst osäkerhetsmoment i valförfarandet. Även denna omständighet bör vägas mot tidsvinsten.»

Länsstyrelsen i Västerbottens län har ansett något hinder ej förefinnas mot införande av den i utredningen i detta hänseende föreslagna anordningen. Därvid borde föreskrivas att vid den förberedande sammanräkningen valsedlarna borde ordnas efter samtliga de väljarbeteckningar, som kunde å dem förekomma.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har avstyrkt förslaget. Länsstyrelsen finner sig böra uttala sina tvivelsmål, huruvida en lagändring i angiven riktning kunde vara av någon nämnvärd betydelse såsom stimulans på det politiska intresset hos väljarna i gemen. Därjämte syntes införandet av en preliminär sammanräkning inför valnämnden komma att på ett betänkligt sätt rubba de garantier mot missbruk, med vilka valhandlingen enligt nu gällande bestämmelser vore kringgärdad. Oförmligt syntes även vara att lägga i valnämndens hand prövningen av frågan, huruvida de en gång mottagna och i urnan nedlagda kuverten kunde godkännas. Valnämnden skulle i så fall påtagligen bliva domare i egen sak. Länsstyrelsen framhåller slutligen, att den haft många tillfällen att konstatera de olägenheter, som varit förbundna med de täta ändringarna i gällande vallagar. Då länsstyrelsen ej kunde finna några bärande skäl anförda för de nu ifrågasatta ändringarna, ansåge sig länsstyrelsen böra avstyrka förslaget.

Departementschefen.

Resultatet av valet till andra kammaren blir känt först genom de hos länsstyrelserna någon tid efter valet verkställda röstsammanräkningar. Då såväl insändande av valhandlingarna från de olika valdistrikten till vederbörande länsstyrelse som ock själva röstsammanräkningen kräver åtskilliga dagar, kommer helt naturligt i många fall en ej oväsentlig tid att förflyta, innan valresultatet blir känt. Trots de åtgärder, som vid de senaste andrakammarvalen på åtskilliga håll vidtogos för att förkorta denna tid, visar erfarenheten även från dessa val, att det med nuvarande system knappast är möjligt att i önskvärd mån ernå ett väsentligt snabbare offentliggörande av valresultaten.

Till belysande av det sagda må ur den officiella valstatistiken för 1924 års andrakammarval meddelas följande uppgifter:

Inom 25 valkretsar ägde valet rum söndagen den 21 september, med det undantag likväl, att inom 6 av dessa kretsar vissa städer fått valet förlagt till närmast föregående lördag. De tre återstående valkretsarna valde helt och hållet på en söckendag, nämligen Stockholms stad och Göteborgs stad fredagen den 19 och Malmö m. fl. städer lördagen den 20 september. Den första röstsammanräkningen tog sin början den 22 september, då de i Göteborgs stad avgivna rösterna började räknas. Påföljande dag började sammanräkningen i Stockholms stad och skånska fyrstadsvalkretsen. Den 25 september begynte de första sammanräkningarna i landsbygdsvalkretsarna, nämligen i Östergötlands, Jönköpings och Gävleborgs län. Den 26 september påbörjades räkningarna i icke mindre än 11 kretsar, den 27 i 2, den 29 i 4, den 30 i 2, den 1 oktober i 2 (Älvsborgs läns södra valkrets och Västerbottens län) samt slutligen den 3 oktober i den sista kretsen, Norrbottens län.

Om det berättigade i önskemålet att valresultaten må bli tidigare bekanta än nu är fallet torde skilda meningar knappast förekomma. Lika allmänt lär emellertid erkännas, att en förändrad anordning i detta syfte icke bör genomföras, om den kan medföra ett äventyrande av röstsammanräkningens tillförlitlighet. I första hand måste därför prövas, huruvida i detta hänseende be- tryggande garantier stå att vinna.

Bland de utvägar, som för det angivna syftet kunde komma under överbä- gande, har i riksdagsskrivelsen i främsta rummet hänvisats till en preliminär röstsammanräkning, vilken i omedelbar anslutning till själva valförrättningen skulle verkställas av vederbörande valförrättare. Härvid skulle valkuverten brytas och sammanräkning ske av de olika partiernas röster. Huruvida sammanräkningen borde utsträckas till att avse även underparti- och fraktions- beteckningar angavs i riksdagsskrivelsen såsom en av de punkter, i fråga om vilka en närmare utredning borde komma till stånd.

Emot en dylik anordning har från några länsstyrelser gjorts gällande, att valhemlighetens bevarande skulle komma att äventyras genom en röstsammanräkning i de särskilda valdistrikten. Till stöd för denna uppfattning synes dock knappast kunna åberopas något starkare skäl. Om de i lag stadgade formerna för valsedlarnas inläggande i valkuvert bli iakttagna — och härutinnan förutsättes icke i detta sammanhang någon ändring — lär valhemlig- heten icke beröras av att valkuverten efter valets avslutande bli öppnade redan i vallokalen.

I fråga om valförrättarnas kompetens att företaga en preliminär sammanräkning har från länsstyrelsernas sida ej framställts någon erinran såvitt angår städerna. Däremot hava åtskilliga länsstyrelser uttalat den uppfattning, att valförrättarna på landsbygden, valnämnderna, icke skulle vara vuxna den uppgift, som vore avsedd att nu åläggas dem.

För bedömande av denna invändnings betydelse torde det vara av intresse att jämföra det föreslagna förfarandet med den ordning för förrättande av andra kammарval, som var gällande före det proportionella valsättets införande. Enligt § 16 riksdagsordningen i dess lydelse före 1909 skulle, därest i landskommun direkta val till andra kammaren ägde rum, röstavlämningen ske inför kommunalstämmans ordförande. De avgivna röstsedlarna sammanräknades omedelbart efter valets slut av denne, som införde uppgift om sammanräkningens resultat i ett valprotokoll, vilket insändes till domhavanden. Denne hade där- efter att med ledning av valprotokollens uppgifter uträkna valresultatet för valkretsen.

Då man således före 1909 års valreform icke fann hinder för att ansvaret för den *definitiva* valsedelssammanräkningen vilade å kommunalstämмоordföranden ensam, synes det knappast kunna möta någon allvarligare betänklighet att nu låta valnämnden, på vars sammansättning länsstyrelsen utövar ett väsentligt inflytande, handhava en röstsammanräkning, som är allenast *preliminär*.

Emot denna jämförelse kan visserligen invändas, att det numera införda systemet med valkuvert kan vara ägnat att försvåra sammanräkningen, i det att brytningen av valkuverten måste verkställas av valnämnden. Då det ej torde vara lämpligt att låta samtliga valkuvert medfölja till länsstyrelsen, måste således — med vissa undantag till vilka jag skall återkomma och vilka avse de fall då valförrättaren finner anledning antaga att valsedel är ogill — valsedeln och valkuvertet definitivt åtskiljas vid den preliminära sammanräkningen. Denna anordning förutsätter åter, att de till valkuvertets yttre beskaffenhet anknutna ogiltighetsgrunderna måste slutligt prövas av valförrättaren, dock endast såvitt han ej finner anledning ifrågasätta valkuvertets giltighet. Emellertid är härvid att märka, att redan nu skyldighet åligger valförrättaren att verkställa en dylik prövning och att i ett speciellt fall — i fråga om valsedelsförsändelse för äkta makar — prövningen av det s. k. ytterkuvertets lagenlighet är definitiv. Då prövningen av de vanliga valkuvertens överensstämmelse med lagens fordringar torde ställa mindre krav på valförrättarens omdöme, synes mig ur nu anförda synpunkt något avgörande skäl ej kunna hämtas emot den föreslagna anordningen.

Därjämte är att märka, att valnämnderna redan nu hava att såsom första instans pröva frågor av ofta invecklad beskaffenhet, nämligen rörande anmärkningar mot röstlängden. Då någon erinran i fråga om valnämndernas förmåga att härvidlag fullgöra sin uppgift ej framställts, synes mig någon tvekan knappast behöva råda därom att valnämnderna även böra antagas äga kompetens att på ett nöjaktigt sätt företaga den jämförelsevis enkla prövningen, huruvida valkuvertens yttre beskaffenhet uppfyller lagens fordringar.

Vid bedömande av frågan om valnämndernas kompetens för här ifrågasatta

uppgifter, synes det anmärkningsvärt, att tämligen olika omdömen härvidlag kommit till uttryck i länsstyrelsernas yttranden. Medan sålunda vissa länsstyrelser bestämt avvisat tanken på en utvidgning av valnämndernas verksamhet, hava andra länsstyrelser ansett sig kunna förorda, att den ifrågasatta preliminära röstsammanräkningen skall avse ej endast, såsom i utredningen närmast föreslagits, rösternas fördelning mellan de olika partierna utan även valedelsmaterialets uppdelning efter underparti- och fraktionsbeteckningar.

Om, såsom jag ärnar föreslå, vid den preliminära röstsammanräkningen inför valförrättaren vissa åtgärder vidtagas för att denna sammanräkning må äga rum under betryggande former, synes mig hinder icke böra möta mot förslagets genomförande.

Såsom en fördel av den föreslagna anordningen torde ock kunna framhållas, att därigenom en viss lättnad kommer att inträda i länsstyrelsernas arbete med röstsammanräkningen. Det ofta synnerligen tidsödande arbetet med valkuvertens brytande skulle nämligen icke komma att utföras hos länsstyrelsen.

Vad därefter angår frågan, huru långt sammanräkningen bör sträcka sig — om den bör begränsas till den första å valedeln förekommande partibeteckningen eller om den bör gälla även underparti- och fraktionsbeteckningarna — vill jag, i anslutning till vad från några länsstyrelser sida hemställts, förorda det senare alternativet. Det är nämligen självfallet, att resultatet av en röstsammanräkning, som allenast gäller den första beteckningen, skulle äga ett jämförelsevis ringa intresse. Då denna beteckning säkerligen i många fall kommer att avse en s. k. valkartell, är det för bedömande av partiernas ställning givetvis nödvändigt att äga kännedom om huru det röstetal, som samlats under denna gemensamma beteckning, fördelar sig på de i kartellen ingående partierna. Därtill kommer, att valkarteller ofta ingås kretsvis, vilket förleder att siffror, som erhållits från kretsar, där partierna gått fram vart för sig, ej skulle kunna sammanställas med motsvarande siffror från andra kretsar, där kartellbildning ägt rum. Skall över huvud taget valförrättarna åläggas bestyret med en förberedande röstsammanräkning, synes det mig vara ett befogat krav, att denna verkställs på sådant sätt, att dess resultat kan tillgodogöras i avsedd utsträckning. Jag delar också den uppfattning, som uttalats av länsstyrelsen i Stockholms län, att en sammanräkning i den omfattning jag föreslår skall visa sig möjlig att genomföra utan nämnvärt merarbete.

Beträffande de närmare bestämmelserna rörande förfarandet vid sammanräkningen torde i huvudsak böra gälla följande. De valedlar, ifråga om vilka valförrättaren finner anledning antaga, att de äro ogiltiga — vare sig anledningen må ligga i valkuvertets yttre beskaffenhet eller i dess innehåll — böra ej ingå i den förberedande sammanräkningen utan därvid läggas å sido. För att icke någon omständighet av betydelse vid den prövning länsstyrelsen senare har att verkställa i fråga om valedlarnas giltighet, skall bliva obeaktad, torde i dylikt fall valedeln åter böra inläggas i sitt valkuvert. Skulle i valkuvertet hava nedlagts mer än en valedel eller jämte valedel annat papper e. d., torde hela innehållet i valkuvertet böra åter inläggas däri. För att för-

hindra att under transporten ett valkuverts innehåll faller ut, synes valkuvertet böra inläggas i ett nytt kuvert, som tillslutes.

I anslutning till från några länsstyrelser sida gjord hemställan, vill jag förorda, att efter den preliminära sammanräkningen varje partis valsedlar inläggas i särskilda omslag, försedda med påskrift om partibeteckning, antal valsedlar och valdistriktet. De valkuvert, vilka innehålla de såsom ogiltiga ansedda sedlarna, böra ävenledes läggas i särskilt omslag, varå antecknas antalet dylika valkuvert och valdistriktet. Ett eller flera dylika omslag torde därpå böra inläggas i ett gemensamt ytteromslag, som förseglas i enlighet med vad därom för närvarande är föreskrivet.

I protokollet bör anteckning göras om antalet valsedlar inom de karteller, partier eller fraktioner, vilkas valsedlar gjorts till föremål för sammanräkning, antalet valkuvert, innehållande valsedlar, vilka ansetts ogiltiga, samt antalet förseglade ytteromslag.

Därest sammanräkningen icke kan bringas till slut å den dag, då valet hålles, bör rörande valsedlarnas förvaring i huvudsak gälla samma regler som i motsvarande fall gälla ifråga om sammanräkningar hos länsstyrelsen (84 §).

Föreskrifter i dessa hänseenden torde böra intagas i 69 §, varjämte i 55, 70, 76 och 78 §§ vissa formella jämkningar bliva erforderliga.

I 60 § vallagen är för närvarande stadgat, att innan valkuvert utlämnas valförrättaren skall därå intrycka en stämpel, utvisande det valdistrikt, där förrättningen äger rum. Om nu valkuverten i regel ej längre skola medfölja till länsstyrelsen utan makuleras omedelbart efter den preliminära sammanräkningen, lär valkuvertets stämpling i samband med valsedelns avlämnande bliva onödig och bestämmelsen härom kunna utgå. Däremot synes lämpligt att, när vid den preliminära sammanräkningen, valsedel ansetts ogiltig och följaktligen åter inlagts i sitt valkuvert och detta i ett nytt kuvert, det sistnämnda förses med anteckning, utvisande vederbörande valdistrikt. Vidare torde såsom redan omnämnts de omslag, i vilka valsedlar och i vissa fall valkuvert inläggas, böra förses med påskrift, utvisande bl. a. valdistriktets namn. Den föreslagna ändringen i 60 § föranleder en mindre jämkning i 61 och 65 §§.

I konstitutionsutskottets förut återgivna utlåtande ifrågasattes, huruvida ej genom vissa åtgärder i samband med den slutliga sammanräkningen jämväl det definitiva valresultatet skulle kunna framläggas med mindre tidsutdräkt än som nu vore vanligt. I sådant hänseende ansåg utskottet kunna ifrågasättas skyldighet för den primära valmyndigheten att dagen efter valet insända valsedlar och protokoll, varjämte åläggande borde stadgas för länsstyrelserna att så snart omständigheterna det medgäve företaga sammanräkningen.

I revisionssekreteraren Dahlqvists utredning har även detta spörsmål gjorts till föremål för en undersökning, vilken lett till förslag att genom ändring i det nuvarande kungörelseförfarandet angående valförrättningen bereda länsstyrelserna tillfälle att tidigare än för närvarande är möjligt påbörja den slutliga röstsammanräkningen.

*Insändande
av valhand-
lingarna.*

Utredningen.

I utredningen yttras härom följande:

»Enligt gällande bestämmelser blir resultatet av val till andra kammaren känt först genom den av K. B. verkställda sammanräkningen av rösterna. Någon viss tid, inom vilken sammanräkningen skall vara verkställd, finnes icke i lag stadgad, utan utsätter K. B. i den kungörelse — — —, som K. B. enligt 55 § i lagen om val till riksdagen har att utfärda om valet, tid och ställe för rösternas sammanräknande. I syfte att tiden mellan själva valet och röstsammanräkningen icke må sättas längre än som är nödigt förekomma dock i vallagen vissa bestämmelser. I 70 § stadgas sålunda att, sedan valförrättningen avslutats, därvid skall tillkännagivas tid och ställe, som blivit utsatt för rösternas sammanräknande, valförrättaren ofördröjligen skall till K. B. insända dels det eller de förseglade omslag, vari valkuverten äro inlagda, dels ock valprotokollet och röstlängden. Och nämnda kungörelse skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som jämlikt 70 § åligger valförrättare. Enligt 76 § åligger det K. B. att i god tid före röstsammanräkningen tillse, att valprotokoll, röstlängd och omslag, innehållande valkuvert, inkommit från alla valdistrikt, samt, där så ej skett, från försumlig valförrättare infordra vad som felas. K. B. skall även verkställa förberedande granskning av nämnda handlingar.

Emellertid lärer det icke kunna undgås, att den tid, som sålunda redan i valkungörelsen måste bestämmas att föreligga mellan valförrättningen och röstsammanräkningen, icke tillmätas alltför snävt, då det ju måste beräknas, att under tiden valhandlingarna med visshet hinna inkomma från samtliga valförrättare. Å andra sidan kan icke K. B., även om samtliga valhandlingar tidigare inkommit, företaga röstsammanräkningen förr än å den i valkungörelsen utsatta dagen. Det vill därför synas som om den omständigheten, att K. B. redan i valkungörelsen måste utsätta tid för röstsammanräkningen i en del fall föranleder att röstsammanräkningen ej kan ske så tidigt som varit möjligt, därest K. B. ägt företaga röstsammanräkningen så snart samtliga valhandlingar inkommit.

En ändring av gällande bestämmelser i den riktning, att stadgandet i 55 § om skyldighet för K. B. att i valkungörelsen utsätta tid och ställe för rösternas sammanräknande utgår, och i stället i 77 § föreskrives, att sammanräknandet skall av K. B. verkställas så snart ske kan, synes åtminstone i en del fall kunna medföra att sammanräkningen kommer att företagas tidigare än som med gällande bestämmelser är möjligt.

Berörda ändring medför, att stadgandet i 70 § om att vid valförrättningens avslutande skall tillkännagivas tid och ställe, som blivit utsatt för rösternas sammanräknande, utgår, och torde stadgandet i 76 § första stycket böra givas det innehåll att i den mån valprotokoll, röstlängd och omslag, innehållande valkuvert, inkomma från valdistrikten, K. B. skall verkställa förberedande granskning av nämnda handlingar. Befinnas dessa därvid icke vara i behörigt skick, skall K. B., där så prövas nödigt, på lämpligt sätt införskaffa erforderliga upplysningar rörande anledningen härtill. Så snart beträffande valdistrikt, från vilket nämnda handlingar ännu icke inkommit, anledning föreligger till antagande att valförrättaren icke ställt sig till efterrättelse den honom åliggande skyldighet i avseende å handlingarnas insändande, åligger det K. B. att från försumlig valförrättare infordra handlingarna.

Även skulle, såsom riksdagen ifrågasatt, den i 70 § andra stycket stadgade skyldighet för valförrättare att insända valhandlingarna lämpligen kunna givas den lydelse att insändandet skall ske ofördröjligen och senast dagen efter valförrättningens avslutande.

Enligt 85 § skall valets utgång kungöras omedelbart genom uppläsning av

valprotokollet och är med protokollets uppläsning valförrättningen avslutad. Är någon missnöjd med valet må han enligt 22 § riksdagsordningen anföra besvär sist inom tio dagar efter valförrättningens slut.

Därest röstsammanräkningen och valförrättningens avslutande skulle kunna företagas utan att ett kungörande av förrättningen behöfde företagas, torde dock böra ifrågasättas om icke skyldighet skulle stadgas för K. B. att omedelbart efter valförrättningens slut låta på lämpligt sätt — genom anslag, kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar — kungöra dagen för valförrättningens slut ävensom valresultatet, och skulle i detta fall nu stadgad besvärstid av tio dagar kunna räknas från kungörandet. Ansåges kungörande ej behöva ske, torde besvärstiden böra utsträckas till exempelvis en månad, i likhet med vad som gäller för överklagande av val till riksdagsman i första kammaren, och besvärstiden räknas från valförrättningens slut. Stadgande om en sådan skyldighet för K. B. skulle lämpligen kunna införas såsom andra stycke i 85 § vallagen. En förlängning av besvärstiden förutsätter ändring av 22 § riksdagsordningen.»

I de över utredningen avgivna utlåtandena hava länsstyrelserna gjort vissa uttalanden i fråga om snabbare insändande av valhandlingarna. Utlåtanden.

Länsstyrelsen i Stockholms län: »I utredningen föreslås till en början sådan ändring av 55 och 77 §§ i vallagen, att länsstyrelsen ej skulle utsätta viss tid för röstsammanräkningen utan företaga denna, så snart ske kunde. Under förutsättning att jämväl i 76 § sådan ändring vidtoges, att icke valhandlingarna från samtliga valdistrikt skola vara inkomna, innan sammanräkningen påbörjas, skulle åtminstone för Stockholms läns vidkommande den fördelen vinnas, att röstsammanräkningen skulle kunna påbörjas för åtskilliga valdistrikt, från vilka valhandlingarna komma länsstyrelsen till handa dagen efter valet, redan sistnämnda dag. Enligt vad erfarenheten från de senaste valen här i länet giver vid handen, torde man kunna räkna med, att större delen av materialet kommer länsstyrelsen till handa under loppet av de tre närmaste dagarna efter valet, och återstoden, från längre avlägsna mindre skärgårdskommuner, under loppet av fjärde dagen efter valet. Med den föreslagna anordningen, varigenom successiv sammanräkning finge ske, allteftersom handlingarna inkomme, skulle för detta läns vidkommande kunna antagas, att resultatet av valet med avseende på rösternas fördelning å olika grupper kunde beträffande hela länet vara bekant under loppet av fjärde dagen efter valet.»

Länsstyrelsen i Uppsala län har framhållit, att det syntes osannolikt, att någon nämnvärd tid skulle vinnas genom den ifrågasatta ändringen av gällande föreskrift om valhandlingarnas ofördröjligen insändande därhän, att handlingarna skulle insändas ofördröjligen och senast dagen efter valförrättningens avslutande. En sålunda avfattad bestämmelse skulle dessutom svårigen kunna alltid efterlevas i kommuner, där daglig postgång icke funnes och därifrån budskickning icke kunde utan betydande olägenhet eller kostnad anordnas.

Ej heller syntes förslaget därom, att röstsammanräkningen skulle kunna företagas utan att dagen för förrättningen kungjorts, vara ägnat att medföra en så avsevärd tidsbesparing, att fördelen därav kunde väntas uppväga den uppenbara olägenheten av att tiden för sammanräkningsförrättningen, vilken vore av offentlig natur och hittills varit av allmänheten omfattad med det livligaste intresse, icke skulle vara på förhand bekantgjord eller ens bestämd.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har tillstyrkt de i ärendet föreslagna lagändringarna.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har förklarat sig ej hava något att erinra mot förslaget i här berörda delar. Huruvida det ifrågasatta kungörandet av tiden för valförrättningens avslutande jämväl behövde innehålla det på icke officiell, men fullt tillförlitlig väg kända valresultatet vore enligt länsstyrelsens mening närmast en ekonomisk fråga.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har förklarat sig ej hava något att erinra mot den föreslagna ändringen i 70 § andra stycket vallagen, att valförrättare skulle hava skyldighet att till länsstyrelsen insända valhandlingarna senast dagen efter valförrättningens avslutande.

Däremot har länsstyrelsen ej ansett sig böra tillstyrka de föreslagna ändringarna i 55 och 77 §§, avseende sättet för valkungörelsens avfattning. I denna fråga yttrar länsstyrelsen: »Då emellertid vallagen är byggd på principen om offentlighet vid såväl valförrättningarna som sammanräkningen och det i sådant avseende föreskrives i 77 § i vallagen, att sammanräkandet av rösterna skall ske inför öppna dörrar, bör allmänheten erhålla kännedom om tiden och stället för sammanräkningen. Sådan kännedom vinnes lämpligast genom kungörelse i ortstidningarna. Denna kungörelse blir billigast genom dess intagande i den allmänna valkungörelsen, och någon fördel synes ej erhållas genom utfärdandet av en särskild senare kungörelse därom, såsom numera stadgats angående landstingsmannavalen, vid vilka röstsammanräkningen från och med i år verkställs av länsstyrelserna.»

Länsstyrelsen i Kronobergs län har tillstyrkt de föreslagna lagändringarna.

Länsstyrelsen i Kalmar län har erinrat om att röstsammanräkningen hos länsstyrelsen skall äga rum inför öppna dörrar. Då allmänheten förty borde hava kännedom om när sammanräkningen skulle äga rum, syntes ett eftergivande av kravet på dess kungörande i förväg ej böra ske. Övriga i detta sammanhang ifrågasatta åtgärder syntes länsstyrelsen ej vara av den betydelse att de motiverade en lagändring.

Länsstyrelsen i Gotlands län har avstyrkt de föreslagna lagändringarna. Till motivering anför länsstyrelsen följande: »Om — — — — röstsammanräkningen företages omedelbart efter det samtliga valhandlingar inkommit samt undergått förberedande granskning och erforderlig komplettering, torde den härigenom uppkommande tidsvinsten väl i regel knappast kunna beräknas högre än till åtta dagar. Men å andra sidan medför röstsammanräkningens företagande, utan att tiden för förrättningen förut offentligen kungjorts, den verkliga olägenhet att tiden för besvärs anförande måste förlängas.»

Länsstyrelsen i Blekinge län har ansett en ändring i bestämmelsen om skyldighet för länsstyrelsen att redan i valkungörelsen utsätta tid för rösternas sammanräkande hava fog för sig. Länsstyrelsen yttrar i detta sammanhang vidare: »Bekantgörandet av tiden för sammanräkningen kunde lämpligen ske genom ortspressen till och med så sent som å själva sammanräkningsdagen. På så sätt skulle sammanräkningen kunna vidtaga omedelbart efter det valhandlingarna inkommit från samtliga valdistrikt. Erfarenheten har visat, att allmänheten har föga intresse för själva sammanräkningsförfarandet; de, som å allmänhetens vägnar äro närvarande vid dessa förrättningar, utgöras huvudsakligen av tidningarnas ombud. Likaledes anser länsstyrelsen, att stadgandet om skyldighet för valförrättarna att insända valhandlingarna lämpligen bör givas den lydelse, att insändandet skall ske ofördröjligen och senast dagen efter valförrättningens avslutande.»

Länsstyrelsen i Kristianstads län har avstyrkt de föreslagna lagändringarna.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har funnit förslaget om borttagande ur valförrättningskungörelsen av uppgiften om tiden för sammanräkningens företagande icke tilltalande, enär sammanräkningens egenskap av offentlig förrättning syntes erfordra sådant kungörande. Länsstyrelsen föreslår i stället att i lagen en viss tid anges, inom vilken sammanräkningarna senast skola påbörjas, med rätt dock för sammanräkningsmyndigheten att uppskjuta förrättningens avslutande till dess valsedlar och valprotokoll inkommit från samtliga valdistrikt.

Länsstyrelsen i Hallands län har förklarat sig anse lagändringen böra begränsas till att möjlighet beredes länsstyrelserna att företaga röstsammanräkningarna så fort ske kan.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har avstyrkt den föreslagna ändringen av 55 § vallagen. Stadgandet i denna § att i kungörelsen om valet skall utsättas tid och ställe för röstsammanräkningen borde enligt länsstyrelsens förmenande, bibehållas, då offentlighetsprincipen syntes fordra, att tiden och stället för sammanräkningen i god tid förut bringas till allmänhetens kännedom. Därmed skulle ock vinnas den fördelen att ändring i den nu stadgade besvärstiden ej behövde vidtagas. I övrigt funne länsstyrelsen ur rent praktisk synpunkt bibehållande av den nuvarande anordningen vara att föredraga framför förslaget att företaga sammanräkningen så fort valhandlingar föreligga i behörigt skick. Vid röstsammanräkningarna måste nämligen personer utanför länsstyrelsen i stor utsträckning tagas i anspråk. Länsstyrelsen nödgades därför redan på ett tidigt stadium träffa disposition härför, därvid av naturliga skäl dagarna för sammanräkningen måste vara fixerade.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har även betonat betydelsen av sistberörda synpunkt. Mot en bestämmelse, att valnämndsordföranden senast dagen efter valet skall till länsstyrelsen insända valsedlar m. m. har länsstyrelsen förklarat sig ej hava något att erinra.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har icke funnit anledning till erinran mot de föreslagna lagändringarna i nu avsedda delar.

Länsstyrelsen i Värmlands län har avstyrkt förslaget i förevarande del. Länsstyrelsen framhåller att redan offentlighetsprincipen syntes påkalla, att tid och ställe för röstsammanräkningen inför länsstyrelsen på förhand bekantgjorts. Vidare erinras om nödvändigheten att på förhand träffa anordningar för erhållande av den för sammanräkningens verkställande erforderliga personalen, vilket förhållande påkallade att även dagarna för ifrågakvarande förrättning borde vara i förväg bestämda.

Länsstyrelsen i Örebro län: »Om — — — — föreskrift i vallagen infördes därom, att valförrättarna skola ofördröjligen efter valets avslutande och sist dagen därefter till K. B. insända valhandlingarna, lär det i regel vara K. B. möjligt att påbörja sammanräkningen senast på femte dagen efter valdagen. Någon större svårighet att till dess införskaffa eventuellt saknade valhandlingar eller i ett eller annat avseende erforderliga upplysningar torde med de hjälpmedel, som i form av telefon och automobiler nu överallt stå till buds, icke behöva föreligga. Och sedan sammanräkningen påbörjats, bör resultatet av densamma, åtminstone så vitt angår partiställningen, kunna vara känt på andra dagen därefter. — — — — Enligt K. B:s uppfattning synes hinder därför i varje fall icke böra möta för en sådan föreskrift i vallagen, enligt vilken sammanräkningen, där särskilda förhållanden icke finnas medföra hinder därför, skall av K. B. påbörjas senast å åttonde dagen efter

valförrättningarnas avslutande. Då det emellertid kan vara vanskligt att redan innan valhandlingarna börjat inkomma utsätta dag för sammanräkningen, torde den nuvarande bestämmelsen, att tid och ställe för rösternas sammanräkning skola angivas i kungörelsen för valet, böra utgå. Att, såsom ifrågasatts, företaga sammanräkningen utan föregående offentligt tillkännagivande synes ej heller böra ifrågakomma. K. B. finner sig därför böra i detta hänseende såsom lämpligt och för ändamålet fullt tillräckligt föreslå, att dylikt tillkännagivande skall vara infört i en eller flera av länets mest spridda tidningar senast två dagar före förrättningens påbörjande.»

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har förklarat sig ej hava någon erinran mot vad i förevarande del av utredningen föreslagits.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har ej funnit anledning till erinran mot de i utredningen föreslagna lagändringarna i syfte att påskynda det definitiva valresultatet hos länsstyrelserna. Länsstyrelsen anser dock att även med nu gällande bestämmelser berörda resultat kunde vinnas lika snabbt som efter sagda lagändringars vidtagande. Förslaget om åläggande för länsstyrelsen att efter valförrättningens slut låta på lämpligt sätt kungöra dagen härför ävensom valresultatet funne länsstyrelsen lämpligt även med bibehållande av nuvarande bestämmelse om kungörande av valförrättningens början.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: »Enligt länsstyrelsens förmenande skulle det syfte, som avses med den ifrågasatta anordningen, nämligen att resultatet av val till andra kammaren tidigare än nu sker må bli bekant, enklast vinnas genom sådan ändring av nu gällande bestämmelser, att stadgandet om skyldighet för K. B. att i valkungörelsen utsätta tid och ställe för rösternas sammanräkning utgår och i stället föreskrives, att sammanräkningen skall av K. B. omedelbart verkställas allteftersom valomslagen inkomma till K. B. Genom en bestämmelse i angiven riktning skulle röstsammanräkningen inför K. B. kunna taga sin början redan å andra dagen efter valet och det definitiva resultatet av valet i regel kunna föreligga å femte eller sjätte dagen efter valets förrättande.»

Länsstyrelsen i Jämtlands län: »På sätt som anmärkts i den remitterade utredningen, föranleder den omständigheten att K. B. redan i valkungörelsen måste utsätta tid för röstsammanräkningen, att denna icke kan företagas så snabbt som eljest understundom skulle kunna ske. Detta sammanhänger med föreskrifterna i 76 § i vallagen, enligt vilka K. B. har att i god tid före röstsammanräkningen tillse, att protokoll, röstlängd och valförsändelser inkommit från alla distrikt samt, där så ej skett, införda det felande. Då, såsom i Jämtlands län, valdistrikt finnas i de egentliga ödebygderna, med långsam postgång och valnämnder, som äro mindre vana att omhänderhava förrättningar av ifrågavarande beskaffenhet, måste den utsatta tiden beräknas så, att även från dessa distrikt valförsändelserna hinna in till K. B. och dessutom något utrymme finnes för en eventuell nödig komplettering. Erfarenheten har också visat, att en viss tidsfrist behövs för dessa ändamål. Någon vinst skulle säkerligen kunna göras genom en ändring av nyssberörda stadgande. Möjligen skulle man härvid kunna gå något längre än vad utredningen åsyftar, åtminstone enligt dess motivering. Där synes nämligen, såvitt angår nu berörda fråga, endast vara avsett, att föreskrifterna i 55, 70 och 77 §§ angående tillkännagivandet på förhand av tiden för röstsammanräkningen skulle utgå. Därutöver kan man, just med hänsyn till befintligheten av valdistrikt av nyss antydda beskaffenhet, tänka sig den ändringen, att K. B. icke ovillkorligen skulle behöva avvakta, att valhandlingarna inkommit från samtliga valdistrikt.

innan sammanräkningen får taga sin början. Om K. B. i stället finge påbörja sammanräkningen, oberoende av ett eller annat av de mest avlägsna och minst befolkade valdistrikten, skulle i vissa fall någon eller några dagar kunna vinnas för ett, visserligen provisoriskt resultat. Den definitiva sammanräkningen och platsfördelningen kan självfallet icke äga rum, innan handlingarna från valkretsens alla distrikt föreligga. När sammanräkningen sålunda må kunna påbörjas, måste överlämnas åt K. B:s avgörande i varje särskilt fall. Den i utredningen föreslagna formuleringen av 76 § 1 stycket torde kunna användas även med den längre syftande ändring, K. B. här ifrågasatt. Mot förslaget i vad det avser kungörandet av sammanräkningen och besvärstiden har K. B. intet att erinra.»

Länsstyrelsen i Västerbottens län har tillstyrkt de föreslagna lagändringarna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har avstyrkt förslaget i nu ifrågasatt del.

Emot det i utredningen framställda förslaget, att från den i 55 § omfördälda valkungörelsen skulle uteslutas uppgiften om tid och ställe för rösternas sammanräknande hos länsstyrelsen har gjorts gällande, att kungörelse om röstsammanräkningen såsom en offentlig förrättning i varje fall borde utfärdas. Vidare har av några länsstyrelser framhållits att, då extra personal måste anställas för röstsammanräkningarna, det för länsstyrelserna vore nödvändigt att i god tid fastställa en dag för sammanräkningens företagande. Med hänsyn till vad sålunda erinrats har jag ansett någon ändring i 55 § ej böra vidtagas. Under sådana omständigheter läser även frågan om ändring av 77 § förfalla.

Departement-
schefen.

Genom den preliminära röstsammanräkning, som jag tidigare förordad, torde allmänhetens intresse av att snabbt vinna kännedom om partiställningen vid valet i det väsentligaste vara tillgodosett. Något behov av att skärpa föreskriften om valförrättarnas skyldighet att snabbt insända valhandlingarna till länsstyrelsen torde, därest en dylik sammanräkning kommer till stånd, näppe- ligen föreligga. Ej heller finner jag anledning att nu upptaga den av vissa länsstyrelser förordade anordningen att sammanräkningen hos länsstyrelsen skulle ske successivt i den mån valhandlingarna inkomma. Med ett dylikt system torde f. ö. vissa ej oväsentliga praktiska olägenheter vara förbundna. Där- emot vill jag i anslutning till vad från konstitutionsutskottets sida ifrågasatts föreslå, att i 55 § vallagen intages en föreskrift att röstsammanräkningen skall av länsstyrelsen utsättas att äga rum så snart ske kan.

I detta sammanhang torde jag få i viss del anmäla jämväl riksdagens skri- velse den 24 februari 1926 (nr 44) i anledning av väckta motioner om änd- ring i 58 § första stycket vallagen.

Riksdagens
skrivelse
1926, nr 44.

I denna skrivelse har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t ville rörande be- stämmelserna om tiden för val till andra kammaren samt kommunala val låta verkställa utredning i vissa angivna hänseenden ävensom för riksdagen fram- lägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Till grund för riksdagsskrivelsen lågo två motioner, av vilka den ena, väckt i andra kammaren av herr Wiklund (nr 18), åsyftade ett förtydligande av

vallagens föreskrift om uppehåll i valförrättning på grund av allmän gudstjänst, och den andra, väckt i samma kammare av herr Ljunggren (nr 206) gällde en utsträckning av tiden för röstningen genom uteslutande ur vallagen av föreskriften om uppehåll i valförrättningen under vissa tider på dagen.

Uppehåll i
valförrätt-
ning på
grund av
gudstjänst.
Motion 1926.

Jag torde till en början få upptaga det förstnämnda spörsmålet. Efter en erinran att i 58 § i lagen om val till riksdagen vore meddelad den föreskrift, att, där allmän gudstjänst å valdagen hålles »inom valdistriktet», uppehåll skall göras för den tid gudstjänsten pågår framhöll motionären, att en granskning av stadgandets tillämpning vid 1924 års val till andra kammaren inom Västerbottens läns valkrets visade, att stor meningsskiljaktighet rått i fråga om stadgandets tillämpning. Ett stort antal valnämnder hade tolkat ifrågavarande stadgande på sådant sätt, att uppehåll ansetts böra ske allenast då församlingens kyrka varit belägen inom valdistriktets gränser, medan andra valnämnder åter, vilka gjort uppehåll i valet, oaktat allmän gudstjänst icke förrättats å plats inom valdistriktet, däremot utgått från den uppfattningen, att kyrklig förrättning av ifrågavarande beskaffenhet avsåge vederbörande församling, och på grund härav ansett, att uppehåll borde göras så snart sådan gudstjänst hölles i församling, inom vars område valdistriktet låge, även om gudstjänsten ägde rum å plats belägen utom valdistriktet. Därjämte hade i en del fall uppehåll ägt rum, icke med hänsyn till gudstjänsten i församlingens utom valdistriktet belägna kyrka, utan på grund av någon vid sidan härav inom valdistriktet hållen predikan eller dylikt.

Motionären har vidare anfört:

»Även om frågan — — — icke har större praktisk betydelse inom landets alla valkretsar, torde den likväl, med hänsyn till vad ovan anförts, vara förtjänt av att uppmärksammas från statsmakternas sida. I händelse av överklagande kan, som bekant, underlåtenhet från valförrättarens sida att ställa sig vallagens föreskrifter om tid för valet till efterrättelse, tillsammans med andra felaktigheter vid valförrättningens anordnande under vissa betingelser medföra vittgående rättsverknningar. Bortsett härifrån och från de olägenheter, som äro förknippade redan med valets överklagande, måste i fråga om reglerandet av med valförfarandet sammanhängande förhållanden en fast ordning framstå som ett framträdande önskemål. Under nuvarande förhållanden föreligger uppenbarligen i många fall ovisshet i förevarande avseende för valmännen om vid vilken tid de lämpligen kunna begiva sig till valstället för utövande av den dem tillkommande valrätt, vilket särskilt på landet, där man ofta har att färdas avsevärda sträckor, måste innebära en icke ringa olägenhet. Från olika sidor framstår därför vikten av att, på ett eller annat sätt, rättelse sker i ovan anmärkta missförhållanden.

Stadgandet om uppehåll i valet under gudstjänsttid inkom i vår rätt i sammanhang med det ordnande av valförhållandena, som skedde genom vallagen den 26 maj 1909, vars 46 § överensstämmer med 58 § i nu gällande vallag. Någon motivering till stadgandet, ägnad att skingra den oklarhet, som i ovan angivet avseende föreligger, möter icke i till vederbörande lagstiftningsärenden hörande handlingar.

Då i lag den 18 mars 1910 stadgas, att konsistorium, där sådant av omständigheterna föranledes, äger förordna, att för två eller flera församlingar må förrättas gemensam högmässa i en av dem, synes härav indirekt framgå regeln, enligt vilken sådan gudstjänst bör anses avse vederbörande *församling*. Guds-

tjänsten förrättas således i själva verket icke inom vare sig det ena eller andra *valdistriktet*, utan inom den kyrkliga kommunen, vilka territoriella indelningar ju i vissa valkretsar sällan eller aldrig täcka varandra.

Med utgångspunkt häri torde man, lättare än av lagstadgandets mindre väl valda ordalag, kunna fastställa dess rätta innebörd. Härav synes nämligen följa, att uppehåll i valet bör göras, så snart valdistriktet eller någon del av detsamma faller inom församling, där allmän gudstjänst förrättas, under den tid, sådan gudstjänst pågår. Om gudstjänstens förrättande äger rum i kyrka, belägen inom eller utom valdistriktets gränser, torde härvid vara utan betydelse. En sådan tillämpning står också i god överensstämmelse med den tanke, som uppenbarligen ligger till grund för ifrågakvarande stadgande.

Av det ovan anförda torde framgå, att vallagens bestämmelser i ämnet icke äro så tydliga, som önskvärt vore. Erfarenheterna från Västerbottens läns valkrets torde få anses giva anledning till antagande, att valnämnderna i icke ringa utsträckning måste befaras sakna förmåga att riktigt bedöma stadgandets innebörd och att rätt uppfatta dess grunder, varför, om stadgandet skall verka nöjaktigt, noggrannare och tydligare bestämmelser äro erforderliga. Att en enhetlig tillämpning kräves, av tillbörlig hänsyn till de röstberättigades tid och bekvämlighet, har ovan blivit berört, liksom att oriktig tillämpning i händelse av överklagade under vissa förhållanden kan leda till hela valets upphävande. Det bör tillses, att bestämmelserna ej tillämpas allenast undantagsvis eller i vissa fall, varigenom stadgandets syfte endast delvis uppnås. Det vore då bättre, att bestämmelserna om uppehåll i valet under gudstjänsttid finge helt utgå. Då emellertid en sådan åtgärd, åtminstone för närvarande, icke torde böra sättas i fråga, bör tillses, att, på ett eller annat sätt, nödiga garantier vinnas, så att icke valmännen genom ovissa eller obestämda valtider finna utövan- det av sin valrätt försvårad.

För att råda bot på den olikhet, som gjort sig gällande vid stadgandets tillämpning inom olika valdistrikt, kunna olika utvägar tänkas. På grund av stadgandets mindre tydliga avfattning låge måhända närmast till hands, att rättelse åvägabragtes genom vidtagandet av en lagändring, som låte innehållet framstå med full klarhet. Stadgandet borde i så fall erhålla en lydelse, enligt vilken uppehåll i valförrättningen göres för den tid, gudstjänst pågår *i de församlingar, som till valdistriktet höra, eller inom församling, till vilken valdistriktet eller del av detsamma hör, el. dyl.*»

Motionären påpekade i fortsättningen önskvärdheten av att i sammanhang med en ändring i vallagen jämväl motsvarande stadganden i kommunallagarna bleve föremål för ändring, varefter motionären berörde möjligheten att för andrakammarvalens del i administrativ ordning meddela föreskrifter, ägnade att undanröja olägenheten av förevarande lagstadgande. I sådant hänseende ifrågasatte motionären bl. a. antingen utfärdande av en föreskrift, att gudstjänst å valdagen borde hållas under de tider, då uppehåll i valförrättningen ägde rum eller meddelande av en bestämmelse, att i kungörelsen angående valförrättningen för varje valdistrikt borde intagas uppgift om tid för uppehåll på grund av gudstjänst eller ock meddelande av vissa direktiv i en av justitiedepartementet utgiven promemoria till ledning för valförrättare.

Konstitutionsutskottet yttrade i sitt i ärendet avgivna utlåtande (nr 7) angående förevarande motion följande:

»Det nu gällande stadgandet i § 58, första stycket, i lagen om val till riksdagen, enligt vilket, 'där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom valdistriktet,

uppehåll göres för den tid gudstjänsten pågår', har, såsom motionären betonar, varit föremål för skilda tolkningar. Å ena sidan har man nämligen ansett, att uppehåll i valet borde göras endast i det fall, då den kyrka, inom vilken gudstjänst hölles, vore belägen inom valdistriktets gräns, å andra sidan har man hållit före, att uppehåll i valet borde göras i alla de fall, då gudstjänst hölles i församling, inom vars område valdistriktet fölle, även om vederbörande kyrka vore belägen utom valdistriktet. Någon ledning vid avgörandet av denna tolkningsfråga står, såsom även motionären framhåller, icke att finna i förarbetena till ifrågakvarande lagstiftning; ej heller har frågan vid något tillfälle varit föremål för regeringsrättens prövning.

En bokstavlig tolkning av ifrågakvarande bestämmelse synes närmast giva vid handen, att uppehåll i val skall ske i de fall, då gudstjänsten hålles å plats *inom valdistriktets gräns*. En dylik tolkning lär emellertid knappast stå i överensstämmelse med bestämmelsens uppenbara syfte att förebygga, att valhandlingen hindrar församlingsbor att deltaga i gudstjänsten; från denna utgångspunkt borde tydligen val ej få förrättas å tid, då *inom församlingen* gudstjänst äger rum. Särskilt i de nu vanliga fall, då en församling är uppdelad i ett flertal valdistrikt, synes det icke rimligt, att, då gudstjänst hålles inom församlingen, uppehåll i valet endast göres i det valdistrikt, där kyrkan är belägen, under det att valet pågår i övriga valdistrikt. Vid bestämmelsens tillkomst år 1907 sammanföll valdistriktet såsom regel med församlingen.

Den tveksamhet rörande ifrågakvarande bestämmelsens innebörd, som sålunda föreligger, bör enligt utskottets mening undanröjas genom lagändring. Att, såsom motionären ifrågasätter, åvägabringa ett förtydligande i administrativ väg — exempelvis genom direktiv i den till ledning för valförrättare utgivna promemorian — lär icke vara att anbefalla, då på detta sätt en tolkning av ett oklart lagstadgande icke bör och med bindande verkan icke kan åstadkommas. Utskottet föreslår därför, att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag i ämnet. Härvid böra jämväl motsvarande bestämmelser i de kommunala författningarna bliva föremål för prövning.»

Såsom framgår av vad jag redan tidigare yttrat blev denna hemställan av riksdagen bifallen.

Utlåtanden. Sedermera har Kungl. Maj:t den 9 juli 1926 anbefallt länsstyrelserna att inkomma med yttrande i anledning av nämnda riksdagsskrivelse. Av utlåtandenas innehåll torde jag här få lämna följande sammandrag.

Överståthållarämbetet: »Då det, på sätt riksdagen yttrat, måste anses vara vallagens uppenbara syfte att förebygga att valhandlingar hindra församlingsbor att deltaga i gudstjänsten, lærer det vid det förhållande att skilda lagtolkningar gjort sig gällande vara enklast att förebygga sådana genom att, såsom ock riksdagen synes hava tänkt sig, stadga, att val ej må förrättas å tid, då inom församlingen gudstjänst äger rum.»

Länsstyrelsen i Stockholms län har förordat, att i bestämmelserna om valkungörelse innehåll (55 §) göres sådan ändring att i kungörelsen med bestämda klockslag anges, när uppehåll för gudstjänst äger rum. Vidare borde enligt länsstyrelsens mening bestämmelserna om uppehåll i valförrättningen på grund av gudstjänst givas sådan avfattning, att av desamma tydligt framginge, att uppehåll skulle göras för en tid, då allmän gudstjänst påginge inom församling, till vilken valdistriktet eller del av detsamma hör.

Länsstyrelsen i Uppsala län har ansett att — oavsett belägenheten av den plats, där gudstjänsten hålles — hänsyn borde tagas till gudstjänst för valdistriktet d. v. s. gudstjänst i den kyrka, dit för valdagen valdistriktets innevånare äro hänvisade.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har ifrågasatt, huruvida ej bestämmelserna om uppehåll i valförrättning för den tid allmän gudstjänst pågår kunde utgå ur författningarna.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har funnit önskvärdt, att enahanda bestämmelser för uppehåll i valförrättning, som nu gälla för kommunala val. bleve utfärdade att gälla även för val till andra kammaren.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har framhållit, att vid en ändring av stadgandet i 58 § vallagen hänsyn borde tagas till att fall kunde förekomma, då, där två eller flera församlingar äro förenade till ett pastorat, gudstjänsten för en församling av någon anledning förlades till en annan församling i pastoratet kyrka. Även i detta fall syntes valförrättningen ej böra pågå inom den förra församlingen medan gudstjänst hålles i den senare.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har tillstyrkt den av motionären i ämnet föreslagna ändringen av 58 § vallagen.

Länsstyrelsen i Kalmar län har hemställt, att ändring måtte ske i 58 § därhän att uppehåll i valförrättning skall göras för den tid gudstjänst pågår inom församling, till vilken valdistriktet eller del av detsamma hör.

Länsstyrelsen i Gotlands län: »Ett flertal av stiftets pastorat omfattar mera än två församlingar och i följd därav måste sammanlysning av gudstjänst för ett par församlingar skiftesvis äga rum. I överensstämmelse med grunden för föreskriften om uppehåll i valförrättning vid gudstjänst bör i detta fall sådant uppehåll göras i bägge de församlingar, för vilka den sammanlysta gudstjänsten är avsedd, oavsett i vilkendera församling kyrka gudstjänsten avhålles. Det ligger emellertid nära till hands att antaga att detta ej alltid iakttages.»

Under återopande av det anförda har länsstyrelsen tillstyrkt sådan ändring i vederbörande författningsrum att det fullt tydligt utsåges att i valdistrikt uppehåll i valförrättning skall göras under pågående gudstjänst, *avsedd* för församling, till vilken valdistriktet hör.

Länsstyrelsen i Blekinge län har ifrågasatt, huruvida — förutom det föreslagna förtydligandet av bestämmelsen om uppehåll i valförrättning under den tid allmän gudstjänst pågår — även sistnämnda uttryck borde strängare fixeras. I sådant hänseende föreslår länsstyrelsen, att i stället borde väljas »högmässogudstjänst». Vidare borde, för undvikande av allt missförstånd och för allmänhetens underrättande i den kungörelse om valet, som jämlikt 55 § vallagen skall av länsstyrelsen utfärdas, för varje valdistrikt utsättas klockslagen för detta uppehåll.

Länsstyrelsen i Kristianstads län: »Stadgandet i 58 § i lagen om val till riksdagen, att där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom valdistriktet, uppehåll skall göras för den tid gudstjänsten pågår, innebär, såsom i riksdagsskrivelsen anförts, en otydlighet, vilken synes böra genom lagändring undanröjas. Det naturliga och med stadgandets syfte mest överensstämmande synes vara, att uppehåll i valförrättningen skall göras då gudstjänst hålles i den kyrka, som valdistriktets innevånare normalt äro hänvisade att besöka. Fall förekomma emellertid, då inom en församling finnas flera kyrkor, i vilka gudstjänst hålles samma dag. Gudstjänst hålles till exempel i den ena kyrkan

10.30 förmiddagen och i den andra klockan 1 eftermiddagen. Att då göra uppehåll i valförrättningen under båda gudstjänsterna vore både onödigt och till hinder för valet. Med hänsyn till sådana fall skulle möjligen stadgandet kunna formuleras så, att därest allmän gudstjänst å valdagen hålles inom valdistriktet eller utom valdistriktet, men avsedd för valdistriktets invånare, uppehåll skall göras för den tid gudstjänsten pågår.»

Länsstyrelsen i Malmöhus län har förklarat sig ej hava något att erinra emot ett förtydligande av ifrågavarande bestämmelse i vallagens 58 §, varjämte länsstyrelsen har funnit föreskrift böra meddelas om intagande av noggranna tidsuppgifter i kungörelsen om valet.

Länsstyrelsen i Hallands län har framhållit, att det gällande stadgandets mening måste anses hava varit att föreskriva uppehåll med valförrättning under gudstjänsttid i församlingen, oavsett inom vilket valdistrikt kyrkan är belägen. Då emellertid olika tolkningar av uttryckets innebörd gjort sig gällande, syntes ett förtydligande av detsamma vara av behovet påkallat. För att råda bot på de i motionerna påtalade olägenheterna med nuvarande bestämmelser om valtiderna har länsstyrelsen funnit ingen annan utväg stå till buds än att ändra dessa bestämmelser, i vad de avsåge uppehåll under valdagens eftermiddag, sålunda, att detta uppehåll i stället för att, såsom nu är fallet, avse på landet tiden klockan 2—6 och i stad tiden klockan 2—5 eftermiddagen, komme att gälla för såväl stad som landsbygd allenast tiden 2—4 eftermiddagen. I sammanhang härmed har länsstyrelsen föreslagit, att bestämmelsen om uppehåll under gudstjänsttid måtte begränsas till högmässogudstjänst.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ansett det med visshet kunna antagas, att avsikten med ifrågavarande stadgande varit, att uppehåll i valförrättningen skulle göras, då allmän gudstjänst hålles för församling, vartill valdistriktet hör, vare sig gudstjänstlokalen vore belägen inom eller utom valdistriktet eller inom eller utom församlingen. Länsstyrelsen yttrar vidare: »Därest flera gudstjänstlokaler finnas inom samma församling och allmän gudstjänst där hålles å olika tider, kunna givetvis svårigheter uppkomma att medhinna valet under den tid, som står till buds. Enahanda kan förhållandet bliva, om i ett valdistrikt ingå delar av olika församlingar och allmän gudstjänst icke hålles samtidigt i de skilda församlingarnas kyrkor. Emellertid torde härigenom uppkommande olägenheter kunna undanröjas om genom vederbörande domkapitels försorg åtgärder vidtagas för att den allmänna gudstjänsten inom de olika gudstjänstlokalerna eller inom de olika församlingarna under valdagen hållas på samma tid eller, därest detta icke låter sig göra, gemensam gudstjänst anordnas i den utsträckning, detta är erforderligt.»

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har erinrat om att enligt den uppfattning, som kommit till uttryck i riksdagens förberörda skrivelse, syftet med det stadgade uppehållet i valförrättningen skulle vara att förebygga, att valhandlingen hindrade församlingsbor att delta i gudstjänsten. Emellertid förklarar sig länsstyrelsen hava funnit, att ifrågavarande uppehåll icke kunde motiveras av nämnda skäl. Däremot funne länsstyrelsen det vara överensstämmande med god ordning, att den profana förrättning, som valförrättningen vore, avbrötes, då gudstjänst förrättades i kanske omedelbart grannskap av vallokalen. Med denna uppfattning överensstämde, att valförrättningen endast borde avbrytas i det fall, att allmän gudstjänst förrättades å plats inom valdistriktets gräns. Då detta överensstämde med lagens formulering, ville länsstyrelsen icke förorda någon ändring i förevarande avseende i 58 § av lagen om val till riksdagen men däremot sådan ändring i 11 § 2 mom. b) av lagen om landsting, 29 § 5 mom. a) i Kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet och 24 § 2 mom. i Kungl.

förordningen om kommunalstyrelse i stad, att dessa lagrum bringades till överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i lagen om val till riksdagen.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har hemställt att åtgärder måtte vidtagas för att gudstjänsten bleve förlagd så tidigt på dagen, att den kunde vara avslutad, då valförrättningen skulle börja.

Länsstyrelsen i Värmlands län har framhållit, att syftet med förevarande bestämmelse i 58 § vallagen syntes vara, att en valförrättning icke skulle utgöra hinder för valmännen att bevista den allmänna gudstjänsten inom den församling de tillhöra, vare sig gudstjänstlokalen vore belägen inom eller utom det valdistrikt, där förrättningen äger rum. Länsstyrelsen yttrar vidare: »För nämnda ändamål är icke heller tillfyllestgörande den föreskrift, som i motsvarande fall gäller enligt förordningen om kommunalstyrelse på landet eller att 'där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom kommunen, göres uppehåll för den tid gudstjänsten pågår'. Sålunda finnas inom länet några kommuner, vilka sakna egen kyrka och i kyrkligt hänseende äro förenade med annan kommun; och sådana eller liknande förhållanden äro säkerligen rådande även annorstädes. K. B. får förty föreslå, att ifrågavarande stadganden ändras därhän att, där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom församling, som valdistrikt helt eller delvis tillhör, uppehåll i valet skall göras för den tid gudstjänsten pågår. Om för ett valdistrikt skulle finnas flera gudstjänstlokaler, i vilka gudstjänst icke förrättas samtidigt, eller om inom gemensam gudstjänstlokal å valdagen hållas flera gudstjänster, torde de olägenheter för valet, som därigenom uppstå, kunna undanröjas genom hänvändelse till vederbörande domkapitel för meddelande av för tillfället lämpliga bestämmelser rörande gudstjänsttiderna.»

Länsstyrelsen i Örebro län har hemställt, att därest en ändring i vallagen funnes böra ske, stadgandet måtte få följande lydelse: »dock att där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom församling, vari distriktet eller del därav ingår, uppehåll göres för den tid, gudstjänsten pågår».

Länsstyrelsen i Västmanlands län har yttrat, att, därest bestämmelsen om uppehåll i valet under tiden för allmän gudstjänst tillkommit uteslutande för att bereda valmännen möjlighet att både bevista gudstjänsten och deltaga i valet, nämnda bestämmelse syntes kunna helt utgå. Med nuvarande samfärds-möjligheter torde det endast i sällsynta undantagsfall saknas möjlighet för valmännen att å valdagen bevista gudstjänsten och deltaga i valet. Om emellertid bestämmelsen ansåges icke böra helt upphävas torde dock en begränsning kunna göras, så att uppehåll i valförrättningen inskränktes till allenast högmässogudstjänst, varvid till undvikande av missförstånd borde angivas, att bestämmelsen om sådant uppehåll skulle tillämpas inom församlingens alla valdistrikt. Vidare borde tiden för gudstjänsten fixeras till bestämda klockslag.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har ej haft något att erinra mot den föreslagna lagändringen.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har framhållit att syftet med ifrågavarande stadgande i 58 § vallagen lämpligen syntes kunna vinnas genom förbud mot valförrättning å tid »då inom församling gudstjänst äger rum». Ordet gudstjänst syntes i tydlighetens intresse böra utbytas mot högmässogudstjänst.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har ifrågasatt, huruvida den föreslagna ändringen i vallagen vore av behovet påkallad. Syftet med ändringen skulle enligt länsstyrelsens förmenande enklast och bäst nås genom att uti den inom justitiedepartementet utarbetade P. M. angående vad valförrättarna hava att

iakttaga vid valförrättning intoges fullständiga upplysningar om hur valförrättarna i förevarande avseende skulle förfara.

Länsstyrelsen i Jämtlands län. Bestämmelsen i 58 § vallagen om uppehåll i valförrättning under gudstjänsttid hade — yttrar länsstyrelsen — inom Jämtlands län tolkats så att uppehåll i valet gjorts å tid, då inom den församling, till vilken valdistriktet eller någon del därav hörde, gudstjänst ägde rum. Enligt länsstyrelsens förmenande överensstämde också denna tolkning med stadgandets innebörd. Då av utredningen framginge, att skilda meningar gjort sig gällande angående den rätta tolkningen, syntes en ändring av lydelsen böra ske.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: »Visserligen är det så, att inom en stor del av Västerbottens län de flesta valdistrikten äro belägna på sådant avstånd från kyrka, att befolkningen, därest rösträtten skall utövas, är förhindrad att alls begiva sig till kyrkan samma dag. Men då i dessa trakter är vanligt att enskilda andaktsövningar äga rum hos byamännen i tur och ordning under samma tid, som gudstjänsten försiggår i kyrkan, synes det bäst överensstämma med den tanke, som legat till grund för stadgandet i ifrågavarande paragraf, att denna gives sådan avfattning att uppehåll i valet kommer att äga rum i alla valdistrikt inom församlingen under gudstjänsttiden. Då det icke alltid är givet att en kommuns indelning i valdistrikt sammanfaller med kommunens indelning i kyrkligt hänseende bör vid formuleringen av detta lagstadgande hänsyn tagas härtill.»

Länsstyrelsen i Norrbottens län: »Med hänsyn till allmänhetens bekvämlighet och för att underlätta möjligheterna att deltaga i valet måste det givetvis anses vara ett önskemål, att förrättningen under den för valet bestämda dagen pågår under en gång för alla bestämda tider och så vitt möjligt utan avbrott. Särskilt för avlägset boende väljare, vilka icke så noga kunna beräkna tiden för sin ankomst till valstället, kan det vara förenat med besvär och obehag av varjehanda slag att vid framkomsten finna vallokalen stängd. De nuvarande bestämmelserna föra med sig, att det i allmänhet blir två uppehåll i valförrättningen, en för gudstjänsten och en för middagsrasten. Kunde dessa uppehåll sammanföras till ett och fixeras till viss tid på dagen, lika för hela landet och för skilda slag av val, skulle därmed de överklagade olägenheterna i stort sett vara undanröjda. För ändamålet kräves, att den allmänna gudstjänsten å valdagen förlägges till viss bestämd tid på dagen förslagsvis klockan 12. Den rätt, som nu vid vissa val tillkommer valförrättaren att bestämma tider för valet, borttages, och för alla direkta val, såväl politiska som kommunala, bestämmas valtider i lag till exempelvis 9—12 f. m. och 3—8 e. m. Föreskrifterna om uppehåll för allmänna gudstjänsten skulle med en sådan anordning kunna bortfalla.

Departement-
schefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår hava länsstyrelserna i Södermanlands och Västmanlands län ifrågasatt, huruvida föreskriften i 58 § vallagen om uppehåll i valförrättning under den tid allmän gudstjänst pågår borde bibehållas. Berörda stadgande röner nämligen i sin praktiska tillämpning en avsevärd inskränkning genom den rätt att avlämna valsedel, som enligt 68 § samma lag är tillagd väljare, vilken då uppehåll i valet skall göras är tillstädes i vallokalen eller å anvisad plats därintill.

Själva valförrättningen kan således komma att pågå samtidigt med gudstjänsten, och valförrättarna kunna därigenom hindras att bevista denna. Det torde ej heller varit i syfte att bereda valförrättarna tillfälle att besöka gudstjänsten, som stadgandet i fråga kommit till, utan avsikten därmed torde när-

mast hava varit att trygga valmännens möjlighet att å valdagen besöka kyrkan. Men för detta ändamål är det uppenbarligen varken nödvändigt eller ändamålsenligt att själva valförrättningen avbrytes under gudstjänsttiden. Det gäller i stället att tillse, att vallokalen under den övriga delen av dagen hålles öppen i sådan utsträckning, att den, som önskar övervara gudstjänsten, likväl kan hinna deltaga i valet. För att tillgodose detta önskemål ämnar jag i det följande förorda en förlängning av valtiden med två timmar på landet och en timme i stad. Vinner detta mitt förslag bifall, torde valmännens intresse i att på valdagen kunna bevista gudstjänsten, bli bättre beaktat än enligt nu gällande bestämmelser, varför stadgandet om uppehåll i valförrättning under gudstjänst torde kunna utgå.

Såsom förut nämnts, berördes i 1926 års riksdagsskrivelse även frågan om *Utsträckt tid för röstning.* I den till grund för riksdagens behandling av denna fråga liggande motionen (II: 206) hemställdes:

att riksdagen måtte besluta: att § 58, första stycket, i vallagen skulle erhålla följande ändrade lydelse: *Motion 1926.*

»Valet skall börja klockan nio förmiddagen och fortgå å landsbygden till klockan åtta och i stad till klockan nio eftermiddagen; dock att, där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom valdistriktet, uppehåll göres för den tid gudstjänsten pågår.»

Till stöd för denna hemställan anfördes i motionen följande:

»Av stor betydelse för hela samhällsutvecklingen är, att största möjliga antal av de röstberättigade medborgarna deltaga i de valhandlingar, vilka äro grundläggande för sammansättningen av landets lagstiftande församling. I syfte att främja en allmän uppslutning vid valurnorna av politiskt vakna medborgare hava också efter hand vissa åtgärder vidtagits, varibland må nämnas uppdelning av valdistrikt, vilka, på grund av sin geografiska utsträckning eller olämpliga kommunikationer, orsakat väljarna oskälig tidsutdräkt. Ytterligare åtgärder av enahanda innebörd äro dock, enligt mångas mening, erforderliga.

Från åtskilliga håll av landet — särskilt dem, där stora avstånd spela in — ha nämligen försports olägenheter av de avbrott i valhandlingen, som nu äro föreskrivna. I lag om val till riksdagen den 26 november 1920 är ju stadgat icke blott att, där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom valdistriktet, uppehåll skall göras för den tid gudstjänsten pågår, utan att dessutom ett ytterligare uppehåll i valhandlingen skall göras, på landsbygden uppgående till icke mindre än fyra timmar.

Senast vid 1924 års riksdagsmannaval härjade på valdagen i vidsträckta trakter — hela västliga delen av landet — ett svårt oväder med skyfallsliknande regn. Man må icke förtänka de röstande, som kanske efter en lång färd anlät till sina valställen kort efter det avbrott i valakten skett klockan 2 eftermiddagen, om de känt sig missmodiga vid den vissa utsikten till kanske mer än fyra timmars väntan, ibland måhända utan möjlighet att erhålla tak över huvudet, och med hemfärd först sedan mörkret fallit på. Sådant är onekligen ägnat att mer än nödvändigt påfresta det medborgerliga intresset. När därtill kommer, att sysslor vänta i hemmet, inträffar ej sällan, att den röstberättigade måste återvända med oförrättat ärende, utan möjlighet att senare avgiva sin röst.

I huvudstaden med dess koncentrerade valdistrikt, med dess snabba och talrika kommunikationsmedel, pågår valförrättningen utan avbrott från klockan 9 förmiddagen till klockan 9 eftermiddagen. Det borde icke vara omöjligt att tillämpa en liknande anordning över hela landet.

Den invändningen kan göras, att valförrättarna icke böra åläggas tjänstgöra så pass lång tidsföljd utan avbrott för vila och intagande av måltid. Därmed kan emellertid utan svårighet ordnas genom lämplig arbetsfördelning mellan valförrättarna, därvid deras suppleanter i erforderlig utsträckning kunna tagas i anspråk.

Ett önskemål kunde också vara, att gudstjänsterna på valdagen allmänt förlades till sådan tid på förmiddagen, att desamma i minsta görliga mån komme i kollision med tiden för valförrättningen. Det kan dock förutsättas, att särskild lagstiftning därom för närvarande icke är erforderlig, enär erfarenheten visat, att åtminstone på en del håll en framställning härom till vederbörande domkapitel rönt tillmötesgående behandling.»

Konstitutionsutskottet
1926.

Konstitutionsutskottet yttrade i sitt utlåtande (nr 7) i anledning av motionen följande:

»Om tiden för val stadgas i meromnämnda paragraf i vallagen, att 'valet skall börja klockan nio förmiddagen och fortgå till klockan två eftermiddagen samt därefter fortsättas å landet från klockan sex till klockan åtta och i stad från klockan fem till klockan nio eftermiddagen'. Enligt detta stadgande göres alltså uppehåll i valet, å landet mellan klockan två och klockan sex eftermiddagen samt i stad mellan klockan två och klockan fem eftermiddagen. I motionen föreslås, att bestämmelsen om dylikt uppehåll skulle borttagas, och att sålunda valet såsom regel skulle fortgå utan avbrott mellan klockan nio förmiddagen och å landsbygden klockan åtta samt i stad klockan nio eftermiddagen.

Det långa uppehållet i valet under eftermiddagen, som för närvarande är regel, torde, särskilt på de håll å landet, där avstånden till vallokalerna äro stora och kommunikationerna bristfälliga, stundom medföra icke obetydliga olägenheter för valmännen. Den möjlighet till jämkning i tiden för valets förrättande, varom i andra stycket 58 § stadgas, kan knappast anses tillfyllest för dylika fall, i all synnerhet som det härvid ankommer på valförrättaren att föreslå ändringar i valtiden. Ur praktisk synpunkt torde ej en utsträckning av valtiden erbjuda alltför stora svårigheter; genom en lämplig arbetsfördelning mellan valförrättarna synes ock en tillfredsställande anordning i detta hänseende kunna åstadkommas.

Emellertid anser sig utskottet icke böra tillstyrka, att, såsom motionären föreslår, bestämmelserna om visst uppehåll i valförrättningen helt borttagas. Härigenom kunna nämligen alltför stora svårigheter för valförrättarna uppstå utan att några motsvarande fördelar för valmännen vinnas. Utskottet anser denna fråga böra bliva föremål för en närmare undersökning och föreslår för den skull en hemställan till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i ämnet.»

Utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen.

Utlåtanden. Av de i denna fråga avgivna utlåtandena från länsstyrelserna torde jag här få lämna följande översikt.

Överståthållarämbetet har förklarat sig ej kunna dela den i riksdagens skrivelse uttalade uppfattningen, att visst uppehåll borde ske i valförrättningen, då eljest alltför stora svårigheter för valförrättarna kunde uppstå utan att några motsvarande fördelar för valmännen vunnas. Med hänsyn till att det funnes såväl en suppleant för ordförande i valnämnden som två suppleanter för de fyra ledamöterna i nämnden har ämbetet ansett, att det ej skulle möta några svårigheter att låta valförrättningen pågå hela dagen emellan klockan nio förmiddagen och klockan nio eftermiddagen, vilket borde vara så mycket lättare som valet icke finge äga rum under gudstjänsttid.

Länsstyrelsen i Stockholms län har med hänsyn till den erfarenhet, som vunnits från den hittills tillämpade begränsningen av valtiden, ej funnit det vara av behovet påkallat, att valförrättarna, åtminstone inom de talrika små valdistrikten, skulle åläggas att ovillkorligen låta valförrättningen pågå under så lång tid, som i motionen föreslås. Länsstyrelsen yttrar vidare:

»I detta sammanhang torde även böra uppmärksammas det under utredning varande förslaget om åläggande för valförrättarna att omedelbart efter förrättningens avslutande vid riksdagsmannaval företaga en preliminär sammanräkning av röster. Ett genomförande av detta förslag skulle medföra en förlängning av valförrättarnas arbetstid å valdagen på minst en eller två timmar, i det att valförrättningen komme att pågå från klockan 9 förmiddagen ända till klockan 10 eller 11 eftermiddagen med uppehåll endast för gudstjänsttid. En dylik förlängning av valtiden bör enligt länsstyrelsens åsikt icke göras obligatorisk annat än möjligen för valdistrikt med större folkmängd. Små valdistrikt böra beredas möjlighet att, såsom nu är fallet, begränsa tiden dock med iakttagande av viss minimitid. Sådan minimitid är — såsom ovan nämnts — bestämd för kommunala val till två timmar före klockan 3 eftermiddagen samt två timmar efter klockan 5 eftermiddagen för landsbygden och efter klockan 7 eftermiddagen för stad. För andrakammarval är minimitiden två timmar före klockan 3 eftermiddagen och en timme efter klockan 6 eftermiddagen. Länsstyrelsen anser, att bestämmelserna om minimitid böra vara likformiga för båda valen och att minimitiden bör sättas till vad som för närvarande är stadgat beträffande kommunala val.

Länsstyrelsen i Uppsala län: »Här i länet synes en förlängd tid för val i de flesta fall icke vara erforderlig. Ej heller torde det möta någon svårighet för valmännen att undvika väntan under det långa uppehållet. Ombyte av valförrättare medför vissa lätt insedda olägenheter, särskilt i lantdistrikt, där önskvärd rutin icke alltid kan hos samtliga ledamöter i valnämnden påräknas. Den nu medgivna möjligheten att för vissa kommuner bestämma jämkning i valtiden måste anses vara tillfyllest, åtminstone om jämkningen icke göres ovillkorligen beroende av valförrättarens initiativ.

Länsstyrelsen i Södermanlands län: »I städerna torde knappast någon olägenhet för valmännen föranledas av ett längre avbrott i valtiden mitt på dagen. Tvärtom torde det av flertalet valmän i städerna anses önskvärdt att, då valet äger rum å söndag, kunna få avgiva sin röst tidigt på förmiddagen eller sent på eftermiddagen och således få använda största delen av dagen efter egen önskan. I detta län, där de röstande å landsbygden icke hava synnerligen lång väg till vallokalerna, torde ett längre avbrott i valtiden icke medföra avsevärd olägenhet för valmännen. Men i andra delar av riket, där avstånden äro stora och kommunikationerna mindre goda, kan ett dylikt längre avbrott vara till ganska stor olägenhet för åtskilliga valmän å landsbygden. Som valförrättningar av ifrågavarande slag förekomma i regel endast en eller två gånger vart annat år, synes det knappast kunna anses obilligt mot valnämndernas ledamöter, om i lag föreskrives, t. ex. att dylika val å landsbygden skulle, där ej K. B. på förslag av valförrättare funne skäligt annorlunda förordna, fortgå utan avbrott eller med högst en timmes uppehåll och under en sammanlagd tid av minst fem eller sex timmar.»

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ansett sig ej böra göra någon erinran mot förslaget om valtids förlängning, även innefattande en väsentlig inskränkning av avbrottstiden. Genom en lämplig arbetsfördelning mellan valförrättarna syntes nämligen en tillfredsställande anordning vid valen säker-

ligen kunna åstadkommas och i allt fall vunnas därigenom trygghet för att minsta möjliga olägenheter för valmännen föreläge.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har tillstyrkt sådan ändring i 58 § vallagen att i första stycket stadgas, att valet skall börja klockan nio förmiddagen och fortgå till klockan tre eftermiddagen med uppehåll dock för gudstjänsttid samt därefter fortsättas å landet från klockan fem till åtta eftermiddagen och i stad från klockan fem till klockan nio eftermiddagen. Vidare borde enligt länsstyrelsens mening andra stycket i samma paragraf erhålla den ändrade avfattning att tillträde till valet skulle finnas minst två timmar före klockan tre eftermiddagen och minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län: »Då här i länet icke försports något behov av utsträckning i tiden för valförrättningen, ställer sig länsstyrelsen tveksam mot en ändring i sådant hänseende. Skulle emellertid dylik utsträckning anses nödig, synes enligt länsstyrelsens förmenande nu föreskrivet uppehåll i valförrättningen icke böra helt borttagas men torde detta uppehåll kunna inskränkas till tiden mellan klockan tre och fem eftermiddagen.»

Länsstyrelsen i Kalmar län har funnit några vägande skäl för den ifrågasatta ändringen ej hava anförts. Såvitt länsstyrelsen hade sig bekant, hade något behov av utsträckning av valtiden ej heller gjort sig gällande. Snarare hade man i småkommunerna på landsbygden ansett onödigt att hålla vallokaler öppna även efter klockan sex e. m. Då dessutom valförrättarna icke syntes kunna åläggas att tjänstgöra så lång tid, utan nödigt avbrott för vila och intagande av måltid, kunde länsstyrelsen för sin del ej biträda förslaget i denna del.

Länsstyrelsen i Gotlands län har framhållit, att erfarenheten i länet icke påvisat förefintligheten av behov av en förlängning av tiden för valet. Den tid, som tillmätts för detta, syntes i regel med hänsyn till kommunernas jämförelsevis ringa folkmängd hava varit fullt tillräcklig. K. B. hade icke heller haft någon anledning att tillämpa föreskriften i 58 § andra stycket i vallagen i syfte att utsträcka förrättningstiden.

Länsstyrelsen i Blekinge län: »En utökning av nuvarande tiden för valförrättningen har — — — från de flesta håll inom länet mötts av en bestämd gensaga. Erfarenheten har tvärtom i många fall visat, att en inskränkning i tiden kan vara motiverad. Under alla förhållanden synes det vara högst önskvärt, att något uppehåll i förrättningen fortfarande stadgas, fastän uppehållet möjligen eller till och med helst kan inskränkas att omfatta allenast två timmar. Det är orimligt att begära, att valförrättarna skola utan avbrott hålla ut så gott som hela dagen, och utvägen att fördela arbetet mellan två eller flera personer har särskilt på landsbygden av ansvarskännande valnämndsordförande ansetts vara synnerligen betänklig. Det i sista stycket av 58 § förefintliga stadgandet lämnar K. B. rätt att jämka tiderna för valförrättningarna, dock att tillträde till valet skall finnas minst två timmar före klockan 3 e. m. och minst en timme efter klockan 6 e. m. Sistnämnda tidsbestämning synes utan olägenhet kunna ändras till klockan 5 e. m., då, enligt vad valnämndsordförandena upplyst, valförrättningens kvällstimmar i regel äro föga eller ej alls frekventerade.»

Länsstyrelsen i Kristianstads län: »Vidkommande bestämmelserna — — — om tiderna för vals hållande hava flertalet av de valnämnder, som yttrat sig i saken, förklarar sig anse det nuvarande uppehållet i valförrättningen behöfligt. Enligt länsstyrelsens mening torde förhållandena här i länet icke heller påkalla någon ändring i gällande bestämmelser härutinnan. Skulle emellertid

med hänsyn till förhållandena på andra orter en lagändring i den riktning, som i riksdagsskrivelsen angivits, finnas lämplig, torde ju valtidserna ändock med tillämpning av stadgandet i 58 § andra stycket kunna bestämmas på sätt som för varje valdistrikt anses tjänligast.»

Länsstyrelsen i Malmöhus län: »Beträffande förslaget om utsträckning av tiden för val till andra kammaren har K. B. icke inom länet förnummit någon otillfredsställelse med nuvarande stadgande. Däremot har K. B. ofta hos valförrättarna å landsbygden förmärkt en önskan att valtidserna så mycket som möjligt begränsades. Enligt K. B:s förmenande är orsaken till detta förhållande icke enbart att söka uti valförrättarnas önskan för egen del att i möjligt mån begränsa förrättningen utan främst däruti, att något verkligt behov av den längre förrättningstiden icke förelegat. Erfarenheterna från detta län kunna således icke åberopas till stöd för den föreslagna lagändringen, vadan K. B. icke anser sig kunna tillstyrka, att utredning i ifrågakvarande hänseende verkställas.»

Länsstyrelsen i Hallands län har — såsom jag redan tidigare nämnt — föreslagit att uppehållet i valförrättningen måtte göras lika i stad och på landsbygden och åga rum mellan klockan 2 och 4 eftermiddagen.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: »En tillämpning av de av motionären — — — föreslagna tiderna skulle givetvis bliva för valförrättarna synnerligen betungande; och något verkligt behov av den ifrågasatta utsträckningen av tiden för valet har, åtminstone inom detta län, icke kunnat konstateras. Man torde icke heller rimligen kunna begära, att valförrättarna skola tjänstgöra hela dagen utan avbrott för vila samt för intagande av måltid. Riksdagen har emellertid uttalat såsom sin mening, att genom lämplig arbetsfördelning mellan valförrättarna en tillfredsställande anordning skulle i det av motionären angivna hänseende kunna åstadkommas. Man torde därvid i likhet med motionären hava tänkt sig, att suppleanter i erforderlig utsträckning skulle tagas i anspråk. Frånsett att suppleanterna för valnämndens ledamöter icke torde böra inträda i valnämnden i annat fall än vid förfall för vederbörande ordinarie ledamot, lär det icke heller vara lämpligt att låta olika personer leda valförrättningen. K. B. anser därför att uppehåll under någon del av dagen bör göras i valet för att bereda valförrättarna vila och tillfälle att intaga måltid. Dock torde valet å landet i likhet med vad som är förhållandet i stad efter det stadgade avbrottet efter klockan två eftermiddagen kunna utan olägenhet fortsätta redan från klockan fem eftermiddagen. Skulle emellertid valförrättaren i något enstaka fall finna, att tiden för valet bör utsträckas, torde han icke underlåta att med tillämpning av bestämmelsen i andra stycket av 58 § i vallagen härom göra vederbörlig framställning. K. B. får på grund av det anförda hemställa, att i fråga om den i 58 § första stycket vallagen bestämda tiden för valet icke göres annan ändring än att jämväl å landet valet äger rum mellan klockan fem och sex eftermiddagen.»

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har förklarat sig på det bestämdaste vilja avstyrka den föreslagna förlängningen av valtidserna, när densamma vore i de flesta valdistrikt alldeles överflödiga och dessutom vore mer ägnad att slappa än skärpa valförrättarnas uppmärksamhet. Förlängningen vore enligt länsstyrelsens mening skadlig även ur den synpunkten, att därigenom *en* ordförande icke komme att under hela valet bliva den för valet ansvarige. Med den för sin uppgift icke över hövan starka sammansättning, som många valnämnder hade, innebure denna anordning en ytterligare försvagning utan tillräcklig motsvarande nytta, varför länsstyrelsen icke kunde anse den lämplig eller önskvärd.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har framhållit, att därest det av länsstyrelsen väckta förslaget, att gudstjänsten å valdagen förlades till förmiddagen vunnne beaktande, hela den övriga delen av dagen kunde disponeras för valhandlingen och tiden för valet i övrigt bestämmas på det för varje kommun önskvärda sättet.

Länsstyrelsen i Värmlands län har ej funnit den av riksdagen ifrågasatta förlängningen av tiden för riksdagsmannavalen vara av omständigheterna påkallad. Därest emellertid med hänsyn till förhållandena inom andra län en förlängning av tiden för ifrågavarande val ansåges önskvärd, syntes det länsstyrelsen vara tillräckligt att — med borttagande av den olikhet, som nu gällde för valtiden å landet och i stad — det stadgades att valet jämväl å landet skulle fortgå från klockan 5 till klockan 9 e. m.

Länsstyrelsen i Örebro län har avstyrkt lagändring för förlängning av valtiden. Enligt länsstyrelsens uppfattning föreläge ej något behov av en dylik ändring och för de distrikt, där på grund av förhandenvarande förhållanden en oavbruten fortlöpande valförrättning skulle anses behöflig, funnes redan nu möjlighet för länsstyrelsen att med tillämpning av bestämmelserna i 58 § andra stycket vallagen besluta härom.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har tillstyrkt den i riksdagsmotionen föreslagna lydelsen av 58 § första stycket.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har framhållit, att det förhållande, att valhandlingen på grund av nuvarande bestämmelser bleve alltför splittrad under vissa omständigheter kunde medföra avsevärda olägenheter för de väljande och motverka ett deltagande i valet, vilket förhållande bekräftades av erfarenheten. Länsstyrelsen yttrar vidare: »Visserligen måste tillses att valförrättarnas arbete ej blir för tröttande, så att deras uppmärksamhet slappas, men det synes länsstyrelsen, att både de väljandes och valförrättarnas berättigade krav kunde tillgodoses genom en bestämmelse att valet i regel skulle fortgå mellan klockan 9 förmiddagen och å landet klockan 8 samt i stad klockan 9 eftermiddagen med avbrott exempelvis mellan klockan 3 och 4 eftermiddagen samt för den tid allmän gudstjänst pågår, där sådan hålles å valdagen.»

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: »Det nu föreskrivna långa uppehållet i valet under eftermiddagen synes i allmänhet genom en lämplig arbetsfördelning kunna borttagas, eller där ett uppehåll undantagsvis anses erforderligt, inskränkas till 1 å 1½ timme. Bestämmelserna om tiden för val böra sålunda enligt länsstyrelsens åsikt innehålla att valet skall fortgå i oavbruten följd med uppehåll blott för den tid högmässogudstjänst pågår inom församlingen, med rätt dock för valförrättaren att, där så av särskild anledning skulle anses nödvändigt eller lämpligt, göra ett extra uppehåll under 1, högst 1½ timme för middagsrast. Skulle uppkommet förslag om att en preliminär röstsammanräkning skall verkställas av valförrättaren, vinna bifall, torde dock valets avslutande böra framflyttas till en tidigare timma än nu stadgas, för att berörda sammanräkning ej skall i vissa fall draga för långt ut på kvällen.»

Länsstyrelsen i Jämtlands län: »Vad — — — angår de i 58 § första stycket stadgade tiderna torde gällande föreskrift i detta avseende innebära, icke att uppehåll *måste* ske mellan kl. 2 e. m. och kl. 6 respektive kl. 5 e. m., utan att det är *tillåtet* att göra uppehåll å nämnda tider. I enlighet härmed torde uppehållet hava förkortats i de fall, där det befunnits önskvärt med hänsyn till antalet röstberättigade, kommunikationerna inom valdistriktet eller andra orsaker. Härvid bör man också stanna. Att såsom inom riksdagen ifrågasatts helt borttaga uppehållet, måste K. B. avstyrka. I många valdistrikt med

fåtalig befolkning kan det redan nu vara svårt att få en lämplig valnämnd. Skulle uppehållen helt försvinna och därigenom dubblering av valnämndernas personal bliva nödvändig, skulle säkerligen nämnda svårigheter uppträda på ännu flera ställen.»

Länsstyrelsen i Västerbottens län har förklarat sig ej finna lämpligt att helt borttaga det i 58 § vallagen stadgade uppehåll i valförrättningen. Däremot borde enligt länsstyrelsens mening en viss inskränkning av detsamma kunna ske. Det härigenom ökade arbetet för valnämndens ledamöter borde genom lämplig fördelning av arbetet mellan dem, icke utgöra något hinder härför.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i sitt under närmast föregående avdelning återgivna yttrande redan behandlat jämväl frågan om ändring av 58 § vallagen i nu förevarande del.

Enligt de för närvarande i vallagens 58 § meddelade föreskrifterna om val- Departement-
mentschefen.
tider gäller, att valet — med uppehåll för tid, under vilken gudstjänst pågår — skall äga rum:

på landet: klockan 9 f. m.—2 e. m. samt 6—8 e. m. (tillhoppa 7 timmar),

i stad: klockan 9 f. m.—2 e. m. samt 5—9 e. m. (tillhoppa 9 timmar).

Emellertid kan länsstyrelse enligt andra stycket i samma paragraf på framställning av valförrättare förordna om andra lämpliga valtider. Härvid är dock såsom minimum stadgad en tid av tre timmar, av vilka två timmar skola falla på tiden före klockan 3 e. m. och en timme efter klockan 6 e. m.

I kommunalförfattningarna äro föreskrivna allenast vissa minimitider för valen, nämligen fyra timmar, av vilka hälften skall falla på tiden före klockan 3 e. m. och hälften på tiden efter klockan 5 e. m. vad beträffar landstings- och kommunalfullmäktigeval samt efter klockan 7 e. m. i fråga om stadsfullmäktigeval (lag om landsting den 20 juni 1924 11 § 2 mom. b); K. F. om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 § 29 mom. 4 samt K. F. om kommunalstyrelse i stad samma dag § 23 mom. 2).

Av de länsstyrelser, som yttrat sig om valtidernas förläggande, hava några föreslagit en förlängning av den första valtiden från klockan 2 till klockan 3 e. m. (länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs och Kopparbergs län). Vidare har från några håll föreslagits, att på landet valet skulle åter taga sin början å samma tid som i stad d. v. s. klockan 5 e. m. (länsstyrelserna i Jönköpings och Kronobergs län samt i Göteborgs och Bohus län ävensom länsstyrelsen i Värmlands län). Länsstyrelsen i Kopparbergs län har ifrågasatt en ytterligare utsträckning av valtiden genom att valet både på landsbygden och i städerna skulle åter börja redan klockan 4 e. m. Länsstyrelsen i Hallands län har funnit det kunna övervägas, huruvida uppehåll borde göras mellan klockan 2 e. m. och 4 e. m. Även en del andra länsstyrelser (länsstyrelserna i Södermanlands och Gävleborgs län) hava föreslagit en begränsning av uppehållet, nämligen till 1 à 1 1/2 timme. Slutligen har länsstyrelsen i Norrbottens län föreslagit följande tider: klockan 9 f. m.—12 m. samt klockan 3—8 e. m.

För att bereda dem, som å valdagen önska bevista högmässogudstjänsten, tillfälle att efter denna deltaga i valet, torde det vara lämpligt, att den första delen av valtiden förlänges med en timme eller från klockan 2 till klockan 3 e. m. Då det vidare för valmännen på landsbygden torde vara önskligt att valförrättningen påbörjas något tidigare än för närvarande är fallet, vill jag föreslå, att valförrättningen på eftermiddagen tager sin början klockan 5 både i stad och på landet.

I anslutning till vad länsstyrelserna i Stockholms och Jönköpings län förordad anser jag mig böra föreslå, att de i andra stycket av 58 § stadgade minimitiderna för valen jämkas till överensstämmelse med vad i sådant hänseende gäller i fråga om de kommunala valen.

**Ändringar
i vallagen
för vin-
nande av
överens-
stämmelse
me kom-
munal-
lagarna
m. m.**

*Riksdagens
skrivelse
1926 nr 238.*

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107 till 1926 års riksdag beslöt riksdagen (skrivelse nr 238) vissa ändringar i kommunalförfattningarna. Propositionen avsåg huvudsakligen spörsmålet angående företagande av kommunal- och stadsfullmäktigeval vid samma förrättning som val av landstingsmän, varjämte i propositionen upptogs jämväl frågan om val av suppleanter för landstingsmän. På föranledande av vissa inom riksdagen väckta motioner föreslog konstitutionsutskottet i utlåtande (nr 27) att det år 1924 vid val till andra kammaren införda systemet med s. k. underparti- och fraktionsbeteckningar (se propositionen nr 179; konstitutionsutskottets utlåtande nr 28; riksdagens skrivelse nr 202) skulle utsträckas att gälla jämväl kommunala val och elektorsval. Utskottet uttalade emellertid som sin mening, att ifrågasvarande bestämmelser borde vinna en annan utformning än de erhållit i vallagen. Utskottet yttrade härom bl. a. följande.

»Då olika politiska partier samverka i en valkartell — och detta är den ojämförligt vanligaste formen för valsamverkan — kommer den såsom samlingsbeteckning använda beteckningen att enligt lagens ord bliva partibeteckning, under det att de sərbeteckningar, som varje parti använder, lagtekniskt bliva underpartibeteckningar. Att en dylik motsättning mellan lagens uttryckssätt och allmänt vedertaget politiskt språkbruk icke är lämplig, torde vara uppenbart. Utskottet föreslår därför en sådan utformning av vederbörande bestämmelse, att *partibeteckningen* bibehålles såsom den obligatoriska beteckningen, men att därjämte rätt gives att ovanför partibeteckningen utsetta *kartellbeteckning* (beteckning i ord för två eller flera vid valet samverkande partier) och mellan partibeteckningen och namnen *fraktionsbeteckning* (beteckning i ord för viss grupp av valmän eller viss meningsriktning inom partiet). Genom denna formulering vinnes överensstämmelse mellan lagens beteckningssätt och de reala förhållandena. De beteckningar, som sålunda användas, böra lämpligen, till skillnad från den förut omfördälda valbeteckningen, benämnas *väljarbeteckningar*.»

I avseende å de ändringar i formellt hänseende, som utskottet sålunda förordade, framhöll utskottet vidare, att utskottet funnit, att det vid sammanräkningsförfarandet vore lämpligt att använda ett annat beteckningssätt än det vid andrakammarvalen föreskrivna. Detta på grund därav, att valedlarna städse enligt nu tillämpade sammanräkningsförfarande måste ordnas efter sin första beteckning, oavsett om denna, enligt den av utskottet föreslagna for-

muleringen, vore kartell- eller partibeteckning. Utskottet hade därför ansett det lämpligast att i lagbestämmelserna rörande sammanräkningsförfarandet använda rent abstrakta benämningar; de grupper, som uppstode vid sammanförande av valsedlar med samma första beteckning, kallades *A-grupper*, de grupper, som bildades av inom en *A*-grupp befintliga sedlar med samma andra beteckning, benämndes *B-grupper*, och de grupper, som bildades av inom en *B*-grupp befintliga sedlar med samma tredje beteckning, kallades *C-grupper*. I överensstämmelse med denna formulering hade utskottet jämväl, för att undvika förväxling, benämnt de valsedelsgrupper, som vid sammanräkningsförfarandet bildades med ledning av namnen å valsedlarna, och för att fastställa namnföljden inom varje väljarbeteckningsgrupp, *namngrupper*. Härigenom skulle enligt utskottets mening åvägabringas en klarläggande åtskillnad mellan den del av sammanräkningsförfarandet, som gällde platsfördelningen *mellan* de vid valet uppträdande politiska sammanslutningarna, och den del av detta förfarande, som avsåg platsfördelningen *inom* vederbörande sammanslutningar.

Utskottet uttalade i sammanhang härmed också den meningen, att den utformning av hithörande bestämmelser, som utskottet föreslagit för kommunalförfattningarnas del, borde införas jämväl för andrakammarvalens vidkommande. Med denna frågas lösning syntes emellertid kunna anstå till annan riksdag under innevarande valperiod för andra kammaren.

Jämväl i ett annat hänseende föreslog utskottet en ändring i då gällande föreskrifter om kommunala val. Enligt dessa bestämmelser skulle nämligen om två eller flera valsedlar vore inlagda i samma valkuvert samtliga dessa valsedlar vara ogilla. Utskottet föreslog nu den ändring, att av två i samma kuvert befintliga likalydande valsedlar den ena skulle anses giltig. På detta sätt bleve, framhöll utskottet, den kassationsgrund, som dittills föranlett de flesta kassationerna, undanröjd.

Riksdagen biträdde i förevarande delar utskottets förslag.

I likhet med fjolårets riksdag finner jag det angeläget, att överensstämmelse mellan vallagens och kommunalförfattningarnas stadganden om partibeteckning och metoderna för röstsammanräkningens företagande fortfarande kommer att föreligga. Jag vill därför förorda dels att i 59 § vallagen intages en föreskrift om kartell-, parti- och fraktionsbeteckningar, överensstämmande med vad kommunallagarna i sådant hänseende numera stadga, dels ock att i 81 § vallagen företages sådan ändring, som den abstrakta »grupp»-beteckningens genomförande kräver. Därvid torde vara nödvändigt, att de nuvarande hänvisningarna till 19 och 20 §§ i vallagen utgå och i paragrafen intagas fullständiga föreskrifter, huru vid sammanräkningen skall tillgå. Av de föreslagna ändringarna föranledas mindre jämkningar jämväl i 69, 79 och 87 §§. Slutligen synes det mig önskvärt, att den vid de kommunala valen genomförda regeln att, där i ett valkuvert finnas två likalydande valsedlar, den ena av dessa skall gälla, vinner tillämpning jämväl i fråga om andrakammarvalen. I sådant syfte föreslår jag ändring i 79 § vallagen.

Departementschefen.

Beträffande tiden för de nya föreskrifternas trädande i kraft vill jag föreslå, att nämnda tidpunkt bestämmes till den 1 juni 1927. Härvid torde dock erfordras den övergångsbestämmelse, att de äldre föreskrifterna skola gälla i fråga om röstsammanräkning enligt 87 § eller nytt val enligt 89 §, därest dylik förrättning skulle komma att äga rum innan nya allmänna val till andra kammaren företagas.

I det vid vallagen fogade formulär till protokoll vid riksdagsmannaval (formulär 2) torde vissa formella jämkningar böra vidtagas, vartill förslag utarbetats inom departementet.

Slutligen torde jag i detta sammanhang få påpeka, att det synes böra tagas under överbäggande, huruvida ej vissa av de i det föregående föreslagna ändringarna i vallagen böra föranleda ändring jämväl i kommunalförfattningarna. Särskilt lärer så vara fallet med den preliminära röstsammanräkningen — en fråga, som för övrigt är föremål för uppmärksamhet genom vissa vid innevarande riksdag väckta motioner. Konstitutionsutskottet har i utlåtande (nr 2) över dessa motioner tillstyrkt en utredning av frågan, därvid utskottet såsom sin mening uttalat, att frågan om ändring i kommunallagarna i berörda hänseende icke borde sammankopplas med frågan om snabbare offentliggörande av valresultaten vid val till andra kammaren. Enligt vad jag inhämtat lärer ock inom socialdepartementet komma att företagas i detta hänseende erforderlig utredning. Då emellertid allmänna kommunala val ej äga rum förrän år 1930, torde frågan ej behöva underställas den nu samlade riksdagen.»

Departementschefen uppläser härefter inom justitiedepartementet upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen* samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.